

Anul XIII
26 (426)
Sâmbătă
27 iunie
1970
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

DISCUTIA NOASTRA: „CELE MAI UTILE CARTI”

Istoria literaturii române

Discuțiile asupra tratatului de Istoria literaturii române nu-și pierd din actualitate, un public larg este interesat de „destinul” acestei cărți mult așteptate. Recenta ediție a II-a revăzută a volumului I din acest tratat, girat de Editura Academiei, oferă încă un prilej de dezbateri. Revista noastră, începând cu numărul de față, găzduiește o discuție în jurul acestui volum, fără a porni de la puncte de vedere prestabilite, dorind să ofere posibilitatea unui schimb de păreri cât mai divers în opinii, util, credem, problemelor de perspectivă ale noului tratat.

GH. D. ANGHEL : Ștefan Luchian

Recent s-a tipărit ediția a II-a, revăzută, a primului volum din tratatul academic Istoria literaturii române, coordonat de un comitet de redacție din care fac parte acad. Al. Rosetti, redactor responsabil, prof. univ. Mihail Pop și prof. univ. I. Pervain, redactori responsabili adjuncți, și prof. univ. Al. Piru, secretar. Autorii diverselor capitole sînt aproape toți specialiști în diferite domenii avînd legături directe sau numai tangențiale cu folclorul și literatura română veche — obiectul volumului I al tratatului. Pentru partea a II-a, intitulată Literatura română în perioada feudală, semnează acad. Al. Rosetti, P. P. Panaitescu, I. C. Chițimia, Al. Piru, N. Camariano, Ariadna Camariano-Cloranu, Florica Dimitrescu, Octavian Schiau, Georgescu Antonescu, Liviu Onu, Corneliu Bărbulescu, I. Pervain, G. Strempeț, I. Gheție, Aurora Ilies, I. Lăzărescu, I. D. Lăudat, Ion Rotaru.

Încă din aprilie 1963, în cadrul dezbaterilor animate în jurul „macheții” acestui prim volum, s-au rostit judecăți semnificative cu privire la valoarea sa globală și s-au făcut o serie de observații de detaliu, unele tinute în seamă pentru definitivarea textului apărut în 1964. S-a spus, pe bună dreptate, că avem în această carte, bilanș al cercetărilor noi, că aproape nu există capitol unde, comparînd tratatul cu sintezele de specialitate ale unor G. Pascu, N. Carotjan, St. Ciobanu, să nu constatăm un pas înainte sub raportul informației și interpretării. Totodată s-au făcut rezerve în legătură cu modul cum este valorificată estetic literatura veche și cu metoda tratării monografice, care nu permite urmărirea dezvoltării literaturii ca proces continuu, în sfîrșit, s-a arătat că rămîne nerezolvată o problemă fundamentală, și anume cea a genezei principalilor fenomene de cultură și literatură română veche” (Al. Dima, Probleme de bază ale literaturii noastre vechi, în „Luceafărul”, aprilie, 1963).

Fără a-și ascunde scaderii și erorii, atît referenții cît și participanții la dezbaterile machetei, iar apoi recenzentii, au fost de acord că lucrarea reprezintă, în ansamblu, o reușită, și că ea poate fi socotită un prețios instrument de lucru, o bună sursă de informare. Reducerea unei asemenea lucrări de referință era deci justificată și, cum era firesc, inițindu-o, Editura Academiei „a cerut — spune prefața comitetului de redacție — revizua ediției întîi, ce și aducerea ei la zi sub raportul informativ”. „Tînărimea seamă de observațiile făcute la data apariției și mai tîrziu, în presă, precum și de cercetările noi asupra unor chestiuni de ansamblu sau de amănunt, autorii lucrării — citim în aceeași prefață — au prezentat în discuțiile și completările lor comitetului de redacție care, apreciind utilitatea și necesitatea lor, a trecut la convenite intervenții”. Se arată, în continuare, că nu s-a intervenit în textele autorilor decît atunci — G. Călinescu și P. P. Panaitescu — și că „în general, consultîndu-se cu colaboratorii, comitetul a constatat că nu se impun modificări esențiale de structură sau interpretare, studiile noi, publicate din 1964 pînă în prezent, ca și descoperirile făcute în același timp, neaducînd elemente de natură să ofere o viziune asupra folclorului sau asupra literaturii române din perioada feudală. S-au înregistrat însă la bibliografie toate contribuțiile importante care ne-au fost accesibile pînă la data predării ediției noi la tipar. Autorii speră să fi înfăptuit corecturile care s-au strecurat în ediția întîi a lucrării”.

S-ar părea, din această prefață, că noua ediție oferă informația completă — fie și numai prin aducerea la zi a bibliografiei — asupra literaturii vechi și folclorului, măcar pînă în prima jumătate a anului 1964, și că nu au fost ignorate decît lucrările lipsite de importanță. Din păcate, cel puțin pentru partea a doua, avînd ca obiect literatura veche, afirmațiile comitetului de redacție sînt foarte puțin confirmate de text. Este adevărat că Aurora Ilies a refăcut și adus la zi cu ultimele cercetări paragrafele despre Radu Greceanu și Dumitriche Medelinicerul, că Al. Piru a adus la zi capitolul

despre Dostoievi adăugînd descoperirile făcute de Al. Elian (traducerea prologului la Erofile) și G. Strempeț a spiritului cu o pagină textului ediției întîi, vorbind despre trei scrieri ale lui Antim Ivireanu, în sfîrșit că lăcșoșo apar, la bibliografie, unele titluri noi. Dar multe contribuții apărute între timp au rămas nefolosite și neregistrate, ceea ce, între altele, creează situația neplăcută de a întîlni, în 1970, afirmații care de ani de zile nu mai sînt valabile. Dacă ar fi vorba de amănunte nesemnificative, lucrul acesta ar putea fi trecut cu vederea. Dar după ce Al. Duță a demonstrat categoric folosirea textuală a Enciclopediei de către Chezarie de Rimnic în celebrele prefețe la Mîncea, este curios să mai citim la p. 651: „O lucrare cerută cu insistență de Chezarie, dar care nu i se poate procura e Enciclopedia lui Diderot și d'Alembert... E, firește greu de găsit un ecou distinct al acestor lecturi în scrierile episcopului, cum ar fi, de exemplu, în prefețele la Mîncea”. Autorul capitolului Ion Ghelie, nu citează la bibliografia capitolului de la p. 660-661 nici cartea lui Al. Duță, Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII, (apărută în februarie 1969. Capitulul din ea au apărut însă și anterior, ca studii aparte: Măscarea iluministă moldoveană de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, „Studii” nr. 5, 1966, p. 911-928 și Un livre de chévet... citată mai departe) și nici studiul important al lui Mircea Angheliescu, Contribuții la stabilirea unor premise ale literaturii românești moderne (1750-1780), în „Limba și literatura”, 16, 1968, p. 23-40, unde se face o primă dovadă a faptului că Chezarie a obținut Enciclopedia cerută. Lipsesc, de altfel, și unele studii monografice despre personalitatea cărturarului rimnicean, apărut în 1966: Mihail Manolache, Viața și activitatea episcopului Chezarie al Rimnicului (studiu citat de Al. Duță în lucrarea sa).

Capitolul despre Udrîște Năsturel ignoră contribuțiile lui Virgil Căndea, L'humanisme d'Udrîște Năsturel et l'agonie des lettres slavonnes en Valachie, în „Revue des études sud-est européennes”, (în continuare se citează RESEE), tom IV, 1968, nr. 2, p. 238-274, și Udrîște Năsturel și concepțiile umanismului românesc, în „România literară”, nr. 11 din 1969, care sînt totuși cele mai importante studii asupra acestui cărturar de la cercetările generalului P. V. Năsturel încoace, și care au tradus și valorificat pentru prima dată în mod caracteristic document pentru umanismul cărturarului muntean: predoslovnia la Triodul din 1649.

La Matei al Mirelor a rămas neschimbată nota de la p. 332 în legătură cu versificarea și completările lor comitetului în care citim: „Nu se arată cine este traducător, dar după constatările lui Dan Simonescu, care pregătește o nouă ediție, traducătorul este cunoscutul cronicar Axinte Uricariul”. Intre timp însă, în 1966, deci cu 4 ani înainte de apariția acestei a doua ediții a tratatului, prof. Dan Simonescu a publicat studiul Le chroniqueur Mathieu de Myre et une traduction ignorée de son „Histoire”, în RESEE, tom IV, 1966, nr. 1-2, p. 81-114, studiul care cuprinde și ediția anunțată „în pregătire” pe vremea redactării notei în cauză. Un al doilea studiu, Cronicarul Matei al Mirelor în raport cu „Istoria paralelă” a lui Axinte Uricariul, publicat de același autor în „Glasul bisericii” nr. 3-4, 1968, p. 438-456, conține acest pasaj: „Axinte, autorul Istoriei paralele, a folosit pentru compilația sa originalul grecesc al poeziei lui Matei, sau o mai veche traducere românească a ei? Nu avem proba ca să răspundem cu precizie la această întrebare. Încă din 1964 se știe că a existat o traducere mai veche a poeziei (S. D. Simonescu) pe care Axinte a folosit-o pozitiv cu intențiile și planul său de lucru: a reproduces pasaje întregi din traducere, a rezumat altele și a omis marea parte din ea... Numele traducătorului nu ne este cunoscut” (p. 446). N-am reușit să descopăr nici unul din aceste studii la bibliografia despre Matei al Mirelor de la p. 336.

Bibliografia despre cronicarul transilvănean Radu Tempeș II, de la p. 622, a rămas și ea în situația din 1964: se trimite tot la vechea ediție a lui Sterie Singhe, Brașov, 1899, și se omite ediția cea mai bună și cea mai recentă, îngrijită de Octavian Schiau și Liviu Bot, editie apărută în aprilie 1969, deci cu mult înainte ca tratatul să intre într-o fază tipografică avansată. Cum această ediție revăzută cu un solid studiu introductiv, mai conține și cronica popii Vasile în versiunea germană, însoțită de o traducere românească, și cum acolo unde se vorbea de cronica germană nu există nici o trimitere la vechea ediție, absentă din bibliografie a ediției O. Schiau-Liviu Bot face un prost serviciu cititorilor. Mai surprinzătoare este absența de la p. 692 a Gramaticii românești a lui Eustatievici, editată de N. A. Ursu cu un studiu introductiv și glosar la începutul anului 1969 dar amînată în continuare doar ca „se păstrează în manuscris” (p. 688 nota 1). De altfel, uneori modul cum a fost revăzută bibliografia se trădează în amăn-

GOYA : Femeia cu ulcior

Scriitorul — o Casandră?

În fiecare săptămînă
marin preda
răspunde la o întrebare

— Este — în bună măsură — cunoscută
opinia dumneavoastră despre raportul dintre
scriitor și realitatea cu care e contemporan.
Dar ce părere aveți: un scriitor poate
avea presentimentul viitorului?

a. p.

— Există puțini scriitori care să presimtă marile seisme imediate care li se așteaptă pe oameni. Cînd sînt, istoria ne spune pe urmă că ei le-ar fi pregătît prin opere. Este explicația pe care totdeauna o dau istoricii despre evenimentele petrecute. În realitate, lucrurile nu pot avea, mereu, la bază, acest determinism. Cum l-am putea explica? Fîndcă analiza raporturilor sociale în care trăiește scriitorul nu ne dă totdeauna cheia gândirii artistice și nici filozofice. Așa înțelegem de ce nu se poate decît în mod cu totul excepțional ca gîndirea unui filozof să fie pusă în practică de el însuși. Rareori, cel ce-a gîndit înțelege pe cel ce pune în practică această gîndire. Rousseau i-a înflămat, prin ideile sale, spiritul tînarului Robespierre. Dar nu e exclus ca, dacă Rousseau ar fi apucat zilele revoluției, elevul său să-l fi ghilotinat.

Pentru că, părăsind cazul de excepție al literaturii franceze prerivolucionare, în ce măsură, de pildă, scriitorii români dintre cele două războaie au gîndit sau au presimțit marile seisme care urmau? Sigur că, astăzi, istoricii pot să ne explice că în cutare curent literar, întreținut în cutare revistă, deslușim o ideologie care avea să fie cauza seismelor. Asta poate să pară chiar evident. Este însă discutabil că vreun curent literar a presimțit caracterul dezastruos al celui de-al doilea război mondial.

Să ne referim la marii scriitori. Sadoveanu cu prisăcile lui nu presimte nimic, deși cărțile lui aveau să fie arse, la un moment dat, în piața publică. Sîntem mirați să aflăm astăzi acest lucru. Într-od „Poestirile de la Bradul strîmb” puteau stîrni ura sălbatică a legionarilor? Explicația trebuie căutată în atitudinea omului, nu în creația lui. Dar Liviu Rebreanu? „Adam și Eva”, „Călețandru”, „Amintiri”, „Gorile” etc., conțin ele neliniștea prevestitoare de cataclism? Abia „Blestemele” lui Arghezi ne pot da un mare fior. Descoperim azi în ele un sentiment al apocalipsului. E o lume care se strîmbă, se destramă și putrezește. Efectul se obține prin aglomerare care exprimă, probabil, teroarea resimțită de poet la apropierea cutremurului. Dar asta e interpretarea noastră de acum.

Mai degrabă oamenii de rînd au avut presentimentul viitorului dezastru. Prin ce? Prin neliniștea morală provocată, poate, de sentimentul păcatului, al insuficienței credinței, al culpei: nu trăim bine, viața noastră nu e curată, nu e frumoasă, o să plătim pentru asta.

Mulți, judecînd strict rațional, au condamnat „fenomenul Petrache Lupu” pe motiv că a fost organizat de preoți, ca să exploateze credința naivă a maselor, lar prin faptul că, astăzi, Petrache Lupu e un

cooperator obișnuit, unii vor să spună că totul a fost o farsă. O fi fost! Dar ceea ce am văzut eu, acolo, nu era nici o farsă, chiar dacă documentele ne pot demonstra că specularea întîmplării a fost organizată de sus, fie pentru întărirea autorității bisericii, fie, pur și simplu, ca o diversivune.

Am plecat din Siliștea-Gumești, cu căruța, cu părinții mei să-l vedem pe sfînt. Era în 1937, cred. Nu voi spune ce am văzut, n-am talentul de a descrie terifiantul spectacol oferit de bibliaia orbilor, bestecul cîunșilor, schilozilor, paralizicilor, care singuri prin numărul lor ofereau o imagine a apocalipsului; mi-a rămas însă în mințile multimea de mii de oameni, adunați pe o câmpie lîngă Dunăre să-l aștepte pe Petrache Lupu. Un fapt era neîndoielnic: omul fusese mult și povestea că în urma unei vedenii, a apariției unui „mos” în singurătatea sa de păstor, își recăpătase graiul. Că i s-a sugerat că acest „mos” era Dumnezeu, n-are acum nici o importanță. Mulți au avut astfel de viziuni și cu toate acestea n-au ajuns celebri ca acest modest cioban. De ce? Pentru că mulțimea, pe care am văzut-o așteptîndu-l, avea nevoie de o soluție. Mulțimea, în acei ani, în 1937, avea sentimentul apocalipsului care se apropia, al sfîrșitului lumii, cînd războiul cu crimele lui nemăivăzute și abominabile avea să se rostogolească și peste pămîntul nostru. Acest sentiment obscur trebuia într-un fel sau altul să fie canalizat.

Și Petrache Lupu, l-am văzut cu ochii mei, s-a urcat într-un fel de prepeleag și a zis așa: „Fraților, l-am văzut pe moșul! Și mi-a spus că o să trimețăm pe pămînt o stea cu patru colțuri care să aibă la un colț apă, la altul foc, la altul cenușă și la altul întineric. Focul are să vă ardă, să vă facă cenușă, să vă urmeze apa să spele și apoi să cadă în tineric. Fraților, sînteți păcătoși! Mai faceți?”

Mulțimea, care stătea în genunchi, a răspuns într-un murmur plin de groază: „Nu mai facem!”

„Mai faceți?” a repetat profetul. „Nu mai facem!”

„Mai faceți?” i-a bîciuit din nou ciobanul cu glasul lui, a cărui sîslială devenise șuierătoare.

„Nu mai facem, aaaa!” i s-a răspuns iarăși, după care tînarul păstor s-a dat jos din prepeleag, ne-a zis să stăm toți pe două rînduri și a trecut printre noi, punîndu-ne fiecare la mîna pe cap.

Astfel de fapte există mereu în popor. Dar nu totdeauna capătă dimensiuni în conștiința colectivă. La noi în sat, mi-aduc aminte că într-o zi să fi fost prin 1930, ne-am pomenit într-o dimineață în casă, cu o muiere care ne-a amînat: „Nea Tudore, tată Joțo, ați auzit?” „Ce?” „Feste trei zile se răstoarnă pămîntul! Pusa de mămăligă, zice, și veni să vă spun”. „Ce vorbesti, zice tată, vrei să mîriți sătîi?”

— Era o viziune apocaliptică pură, apărută ca expresie a unei terori fără nume. S-a răspîndit în tot satul, a tînut trei zile și cum a treia zi pămîntul nu s-a răsturnat, lumea și-a văzut mai departe de vite și de copii.

Asta nu înseamnă că scriitorul trebuie să se transforme într-un soi de Casandră (prevestitoare de rele). Dar să dea glas neliniștei morale a maselor, asta este, între altele (în ciuda grautităților artei) de deplin posibil. Este, pe lîngă căutarea sensului existenței, o condiție a mării literaturi, a universalității ei.

Marin PREDA

Apele s-au liniștit, viața se reasează, florile și nopțile de vară ne aduc aminte că a venit timpul pașilor de vacanță. Uniformele școlare au trecut la naftalină, după bacalaureat băieții încep să se simtă bărbați, își completează trusele de ras și vorbesc îngrozit despre destin. În parcuri, pe marile bulevarde, în trenuri, în piețe, un subiect domină discuțiile și tăcerile: marea. Peste tot se aude marea. Pași cei mai maturi ai vacanței sînt chemați a fi făcuți sub soarele verii,

cronica pietonului

Marea

pe plajele cu mii de oameni unde se poate trăi fericitul anonim al odihnei. Statuile celor doi poezi, Ovidiu și Eminescu, de la Pontul Euxin, veghează poezia cotidiană a vacanțelor la mare, zilele de destindere și recreație se desășoară pe lîngă soacurile tăcuților zei ai versului care ajunseseră altfel decît noi la mare, unul prin exilul vieții, celălalt prin dorința testamentară de a trăi pacea de totdeauna la marginea mării.

CANDID

Dan ZAMFIRESCU

(Continuare în pag. 7)

cronica literară

D. Micu este un istoric literar foarte dotat și — deși am crezut totdeauna că vocația lui adevărată este aceea de critic al actualității — el ține să mă contradică în chip sistematic. Cînd — cu vreo doi-trei ani în urmă — l-am solicitat și a acceptat să țină o rubrică de critică a poeziei la *Gazeta Literară*, am crezut că, în sfîrșit, D. Micu va reveni la unelele lui. A scris săptămîna de săptămîna despre toate cărțile de versuri pînă în această istovitoare muncă o fervoare și o ambiție care, pe mine, m-au impresionat. Însă, cînd îl credeam pe D. Micu definitiv cîștigat pentru cronica literară, el a dispărut așa cum apăruse. Dintr-o însemnare recentă, înțeleg că de această retragere nu sînt străine deseale tulburări din conducerea publicației respective. De este așa — și n-avem nici un motiv să ne îndoim — faptul este regretabil pentru că D. Micu este un critic capabil să dea o judecată autorizată despre cărți. Cum nu este însă singurul critic care suportă capriciile fundamentale, D. Micu s-a revizuit, dar cu prudență. Cîte o formulare: „în anumite privințe”, sau „sub anumite aspecte” lasă să se înțeleasă că peste textul vechi a trecut o privire nouă, satisfăcută, în genere, de tezele lucrării. Însă tezele sînt discutabile nu o dată și o privire critică mai radicală ar fi fost necesară. Voi arăta în ce chip.

Început de secol prezintă mai întîi revistele, grupările și curentele literare și, în partea a doua, scriitorii momentului. Despre curente, reviste etc. am discutat altă dată pe larg. Într-o reveni, intrucit autorul nu și-a modificat în esență părerea. Sînt — repet — modificări de nuanță, nu de esență. Despre sămănătorism, D. Micu continuă să creadă că-i vorba de un curent diversionist și cu obstinată înțepare să dovedească acest fapt aducînd probe noi. Capitoliul respectiv este un măcel. D. Micu pune o mare pasiune și chiar o neastăpănată cruzime în a ține încă o dată capetele morților sămănătorismului. El vorbește despre această mișcare cu furia și interpenanța verbală cu care un proaspăt răpopit vorbește despre biserică. Aceasta mă face să cred că D. Micu iubeste, în ascuns, sămănătorismul și că, afectiv, el se simte legat de elegiacul Iosif și de întempestivul Chendi.

Mai importantă însă decît latura sentimentală, este latura teoretică a lucrurilor. Cu ce sînt începem? Cu chiar ideea de a scrie o carte despre această epocă de tranziție între două mari epoci literare. M-a interesat să văd care este unitatea ei spirituală și în ce chip o pericope istoric. Unitatea ei ar fi, lipsa de unitate, ciocnirea de forte, o febră spirituală cu efecte de mai multe feluri. D. Micu pune toate aceste fenomene sub semnul luptei dintre cele două culturi (vezi cap. **Cîteva concluzii**). Va să zică, literatura — mare și mică, vie și moartă — reflectă contradicția dintre două forțe sociale și, implicit, între două ideologii: ideologia democratică, progresistă și cea reacționară” (p. 565). Întrebarea este cum delimităm aceste ideologii?

Punînd astfel problema, D. Micu devine în chip fatal dogmatic (termenul nu are, aici, o nuanță perlorativă), pentru că a reduce materia vie a literaturii la două tendințe abstracte este o operație pur dogmatică. Efectul este de a simplifica enorm fenomenele și de a le sili să intre într-o schemă inacceptabilă. Să reluăm cazul sămănătorismului. Este acesta o **diversion**, un instrument în minile claselor dominante împotriva forțelor progresiste ale momentului, o invenție, în fine, diabolică menită să escamoteze problemele reale ale timpului? D. Micu crede că da: „Mizeria țărănimii era atât de strigătoare la cer încît nu putea fi camuflată de nici o propagandă. Puteau fi însă învăluite cauzele ei, măcar temporar, în ceașta mistificărilor. În acest scop, cercurile guvernante pun în mișcare, cum am menționat, întregul lor arsenal propagandistic. Principalul

mijloc la care recurg este vehicularea în scopuri diversioniste a ideii naționale” (p. 27).

Însă cei care fac această operație de învăluire se numesc N. Iorga, M. Sadoveanu, Octavian Goga, I. Agribiceanu, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Emil Gîrlău, C. Sandu-Aldea, adică scriitorii cei mai importanți ai vremii. Greu de acceptat că aceștia sînt niște simple instrumente în minile doiloasei coaliții. D. Micu nu împinge raționamentul sociologic pînă la acest punct, însă există, în cartea lui, toate premisele ca o concluzie de acest fel s-o tragă alții. Eroarea criticului este de a judeca sociologic lucruri ce nu se pot explica numai sociologic și de a fi pus în examen critic un dogmatism inexplicabil. Curioasă această incapacitate la un critic, în genere, deschis, receptiv la idei și cu o percepție de regulă fină a fenomenului literar. Să fie la mijloc teama de a nu se contrazice? Este mai bună însă o revizuire sinceră a opiniilor decît o stăruință intel-

Dumitru Micu ÎNCEPUT DE SECOL

gentă în eroare. Nu sîntem infalibili în judecățile noastre. Din cînd în cînd trebuie să revedem și, cu sinceritate, să ne modificăm părerea. De nu facem noi aceste revizui, le vor face alții.

În privința sămănătorismului, D. Micu mai face, cred, o eroare. Aceea de a scoate scriitorii cu adevărat importanți din cadrul curentului respectiv este un măcel. D. Micu pune o mare pasiune și chiar o neastăpănată cruzime în a ține încă o dată capetele morților sămănătorismului și a-i trage în alt capitol (de excepție), din rațiunea că nu pot respira aerul aceleiași celule cu Emil Gîrlău și St. O. Iosif, este o operație pe care nu o înțelegem. Însemnătatea unei opere o dă nu ideologia ci talentul și, între St. O. Iosif și Octavian Goga, singura deosebire de admis este aceea a creației în materialitatea ei cea mai directă. Am discutat cu alt prilej acest fapt: observ, acum, că D. Micu perseverează, dovadă că a rămas neatinț credința lui în această idee. Între scriitorii sămănătoristiți el nu pune, de pildă, pe M. Sadoveanu și mă întreb: încă o dată, de ce? Începutul secolului XX este literalmente dominat în privința prozei, de tînarul povestitor. Fără el, fizionomia deceniilor anterioare este incompletă. Un capitol — cel mai important, în fapt — trebuia rezervat, așadar, lui M. Sadoveanu. Toate discuțiile literare ale timpului pornesc, într-un chip sau altul, de la el. N. Iorga, Ilarie Chendi, H. Sanielevici, G. Ibrăileanu sînt criticii lui Sadoveanu; Ovid Densusianu, E. Lovinescu încep cariera lor critică prin a se delimita de romantismul țărănesc reprezentat, înainte de toți, de prozatorul care publică trei-patru volume pe an: M. Sadoveanu. Locul lui este, deci, în *Ambianța „Sămănătorului”* și a „*Vieții românești*”, dacă — bineînțeles — dăm acestei noțiuni sensul ei istoric adevărat.

În privința clasificării (fatal contestabile) ar mai fi ceva de spus. D. Micu include în capitolul citat pe N. Iorga, Goga, Iosif, Topirceanu, Hogaș, Galaction, Agribiceanu etc., iar pe Gîrlău, Spiridon Popescu, Jean Bart, D. Pătrășcanu, I. I. Mișonescu îl grupează într-o rubrică nouă: *Praxatori sămănătoristi și populariști*. Care să fie deosebirea dintre aceștia și cei dinainte? Singura diferență pare să fie vîltoarea. Însă, de gîndim astfel, gîndim rău și diferențierea este arbitrară. Nu este, apoi, prea sigur locul lui G. Topirceanu în această familie de spirite. Este drept că el s-a format în am-

bianța „*Vieții românești*” dar afirmarea lui literară s-a produs mai tîrziu și, de ar fi fost consecvent, D. Micu ar fi trebuit să-l lase, ca și pe T. Argezi, în seama altei istorii.

Trecem peste alte aspecte, pentru a vedea opiniile criticului despre scriitorii pe care, după ce îi discută o dată sub raportul ideologic, îl judecă a doua oară din punct de vedere estetic. Ce se observă deindată este portretul ideologic. D. Micu are o veritabilă pasiune pentru ideologie și textele sale înregistrează cu voluptate contradicțiile, ciocnirile, inconsecvențele de acest ordin. Surprinde doar faptul că de la portretul ideologic, istoricul nu trece totdeauna la portretul critic, acela în care ideologia se sublimază în creație. N. Iorga este discutat după metoda indicată și, intrucit D. Micu este un istoric bine orientat în subiect, nici o dată importantă despre operă nu este omisă. Mă miră, doar, că nu vorbește mai mult despre tînarul Iorga, spirit liber, fără prejudecăți, la curent cu mișcarea de idei din Europa. Articolele lui din *Lupta. Arhiva. Convorbiri literare* sînt, sub raport critic, cele mai interesante, pentru că N. Iorga nu devine încă ideolog și sufletul unei mișcări cu o doctrină constrîngătoare. Dar chiar și în această ipostază, arta istoricului produce (după expresia potrivită a unui contemporan, adversar al Sămănătorismului!) o admirație plină de spaimă.

O jostie face D. Micu în ce privește pe Ilarie Chendi, spirit mobil și polemic, și o injustiție față de H. Sanielevici, spirit dogmatic bizar, însă cu o informație literară întinsă. Studiul lui despre *Sărmanul Dionis* este excepțional. Altele sînt obtuze și aberante, totdeauna interesante însă prin expresia personală. Trebuie să oțtim aceste pagini nedrepte, paradoxale, cu oarecare detașare, pentru plăcerea spiritului de a urmări desfășurarea formală a unei polemici.

Lui G. Ibrăileanu, D. Micu îi acordă un spațiu mai larg și-i reconstituie opera cu cea mai mare atenție. Dă o mare întindere, aici, descrierii, rezumatului critic. Însă în privința judecății, se simte o nehotărre. O propozițiune plină de admirație cea mai sinceră este următoarea: „În formulări mai elevate, opiniile criticului ar avea, fără îndoială, o mult mai intensă circulație. Așa, critica lui G. Ibrăileanu începe să prezinte un interes mai mult istoric, ea marcînd un anumit moment în evoluția conștiinței literare românești” (p. 233).

O judecată foarte severă, totuși nu definitivă, pentru că, în alt loc, D. Micu notează că citește *Spiritul critic* ca pe o piesă de Ibsen și simte un **farmec inefabil**. Nu este o exagerare în ceea ce spune criticul, însă chestiunea mi se pare a fi rău pusă. Farmecul literaturii critice a lui G. Ibrăileanu îl dă înțeles moralistului ascuns în ea. Senzația de **datare** (o datare parțială, fatală în cazul unui critic!) o dau ideile, într-un aliaj surprinzător de elemente vechi și noi în gândirea lui G. Ibrăileanu. Intuiția este superioară expresiei și construcției ideologice. La M. Dragomirescu situația este inversă: construcția teoretică este deasupra simțului critic, dominat de prejudecăți și neverosimil, unceri, de obtuz. Însă acest spirit dogmatic a avut în epocă un rol foarte important. Este regretabil că nevoit să restrîngă analiza din rațiuni de justă proporționare a capitolelor. D. Micu n-are avut loc să discute mai pe larg ideile critice ale lui M. Dragomirescu. Singura polemică serioasă în privința criticii — aceea dintre impresionistul E. Lovinescu și raționalistul „stîntînă” M. Dragomirescu — este adăpostită în paginile *Convorbirilor Critice*. Sînt, deci, și elemente mai importante, în epocă, decît confruntarea pur ideologică. La acestea însă D. Micu coboară mai rar. Interesat (programatic) mai ales de etiologia sociologică a fenomenului literar. Dar, ca să fim dreți, nu trebuie să cerem unei istorii să prezinte toate implicațiile literaturii. Să nu-i facem această injustiție nici lui D. Micu. Studiile lui sînt, indiscutabil, temeinice, cu o informație de primă sursă și cu opinii (s-a înțeles acest lucru din chiar faptul că ne-au obligat și pe noi și pe alții să ne delimităm de soluțiile teoretice propuse) personale. O identitate de vederi în privința literaturii nu-i posibilă și, la drept vorbind, nu-i nici de dorit.

Început de secol este, cu un cuvînt, o carte înformată, scrisă de un critic preocupat de ideologie, hotărît să separe firele de nisip de boabe de linte din configurația unei opere. Ea încită spiritul nostru critic și-l provoacă la discuție. Este un mai bun semn de prețuire?

Eugen SIMION

avant
premierea
editorială

PAUL CONSTANT

Mășii pentru muzeu

Schițe, povestiri. Editura „Albatros”.

MIHAELA IUGA

Capitivitatea cercului

Versuri

Editura „Albatros”

ION CRÎNGULEANU

Traversarea nedreptății

Elegii și imnuri.

Editura „Mihai Eminescu”.

MIHAI TECLU

Antecede

Versuri. Debut editorial.

Editura „Mihai Eminescu”.

efemeride

Bătrînul și Cărțile

(din poveștile lui Kim)

Acum cîțiva ani, într-o după amiază, — îmi spuse Kim — ședeam pe o bancă în Grădina Botanică și citeam. Era o liniște adîncă, neobișnuită; sau, poate, eu mă cufundasem în cartea mea și nu mai răzbatău pînă acolo unde eram, nici țipetele copiilor, nici uruitul tramvaielor de pe strada alăturată, nici celelalte zgomote ale orașului. Lîngă mine pe bancă se afla un bătrîn. Nu-l simțisem pînă atunci. Ședea tăcut, cine știe de cînd, ca și cum prezența mea îi era indiferentă. Totuși, cînd și-a dat seama că-l priveam, mi-a spus cu oarecare teamă:

— Aș putea să răsfoiesc puțin cartea aceea? Numai cîteva minute... Cîteva pagini...

I-am întins cartea, nedumerit nu atât de dorința pe care și-o exprimasem, cit de tonul oarecum speriat cu care vorbea. Mi s-o fi părut, mă gîndii. Dar văzui că, în timp ce țineau cartea, minile bătrînului tremurau. Mi-o înapoie aproape nemaiidecît fără s-o deschidă.

— Poate vă deranjez, ați fi vrut să..., bligui el și întoarse capul.

Îi asigurai că citeam destul și că mă puteam lipsi de carte.

— Oh, nu, n-aș putea să... Totuși, dacă...

O lău din nou în mîini, dar nu se hotărî imediat s-o privească. Apoi, deodată, cu gesturi febrile, trase din buzunarul hainei o pereche de ochelari, îi potrivește dîmnezeu știe cum pe nas și începu să citească. Îl urmăream cu atenție. Cîtea repede, judecînd după felul cum întorcea paginile, și din cînd în cînd ofta.

— Nu, nu, cu neputință! strigă pe neașteptate, smulgînd ochelarii și lăsînd cartea să-i cadă pe genunchi. Nu mai reușesc... Ascultă, tinere, să-ți povestesc ceva, de nelchipeț... Ceva care mi s-a întîmplat chiar mie, deși pare de necrezut. Dar ce importantă are dacă mă vei crede sau nu? Știu eu însumi așa de bine că este adevărat...

Și-mi spuse — continuă Kim — cea mai ciudată poveste din cîte îmi fusese dat să aud.

I s-a întîmplat prima dată cînd era în liceu. Avuseseră de pregătire un cînt din *Iliada* și, în clasă, un coleg rezuma ceea ce citiseră cu toții. Lui i se pără sumară povestirea și ceru îngăduința s-o repete. Nu-și aducea aminte ce spusese, doar că profesorul îi oprise, la un moment dat, atrîgîndu-i atenția că nu de *toată* epopeea e vorba, ci de un singur cînt, pe care colegul lui îl rezumase foarte frumos. El ascultă cu nelcredere și pretinse că nu, rezumatul nu fusese complet; și, continuă, fără voia profesorului, să vorbească, pînă cînd fu din nou întrerupt și i se ceru să se refere numai la acel singur cînt pe care-l avuseseră de pregătire. El răspunse atunci, mirat și contrariat, că nici nu poate face altcum, de vreme ce n-a citit decît acel cînt. Nelînțegerea se repetă peste cîteva zile cînd, pus să rezume discuția dintre Oedip și Preot de la Începutul unei tragedii de Sofocle, el povesti întreaga tragedie. Sau, cel puțin, așa i se pără profesorului, căci el nu citise decît acele cîteva pagini de la Începutul tragediei care se găseau în manual și care se încheiau cu vorbele Preotului: „Oracolul! Să curme — odată — acest prăpăd!” Cuprins de îndoieli, după această a doua întîmplare, alergă acasă și se încheu în camera lui. Deschise cea dintîi carte care-i căzu în mîni și începu s-o citească. Nu ajunsese însă nici la jumătate cînd își dădu seama că *știe ce se petrece pînă la sfîrșit*. Ca să fie sigur, scris pe un caiet versiunea lui Petran în mijlocul oamnelor ce nu se pot ridica la impersonalitate: „este o nevoie a noastră de a păși un om care să nu semene cu noi, dar să fie cu noi sau mai binecîș să fie mai mult decît noi, să fie mai mult decît noi toți laolaltă”. Tehnica aceasta a retușărilor succesive nu e folosită numai în frază, ea ghidează toată construcția, pe deasupra intrigii polițiste. În jurul fiecărei personaje se lungește spațiul de reprezentare, fiecărei trăsături i se aduc noi și noi amendamente, cu dorința neobosită de a echilibra definitiv structura romanului. Și, la fel ca într-un tablou revizuit sîră întruper, nu fazele în parte ne interesează, ci dinamica lor, procesul rectificării. Rezultatul e însă, ca și în pictură din cauza înfîntărilor retușări, o pastă densă, dar confuză, de precizări suprapuse.

(Va urma)

Nicolae MANOLESCU

comentarii critice

TEHNICA RETUȘĂRIILOR SUCCESIVE

de ea, Petran face parte din casteleor legați de pămînt și valori în care crede el, așdă mereu această acoperire în aur, nu pot fi niciodată negate. La urma urmei, valorile doamnei Rujinski sînt estetice, tar ale lui Petran — morale. Cei doi se diferențiază și atunci cînd și-l dispută pe Cristu. Doamna Rujinski îl solicită pe tînr în ceea ce e utopic în concepția lui, îl ademenește consultîndu-l asupra dreptății și îl sacrifică. Petran însă îl reven-dicase în latura practică, îl îngrijise și îi spălose rîniele ca unui mîntuitor. În disputa lor, cei doi își prețuiesc reciproc vechimea, dar se urdsc prin tradiție și, mîndri de mijloacele pe care le au, vor să-și demonstreze superioritatea. Alîndu-se în posesia unei strategii care nu fine seama de regulile elementare ale luptei, doamna Rujinski trebuie să învingă. Cum ar fi putut admite Petran că un adversar se poate apăra prin sinucidere? Mîntea lui obișnuită cu principiul trainice a exclusiv a asemenea ipoteză, n-a vrut să se adapteze realității și a mizat pe adevăruri probate de o practică îndelungată. Petran este și el, ca și doamna Rujinski,

lansoar și adresînd factorului postal următoarea remarcă: „Nou sîntem înșiși Istoria”? De a ceea, tot ce-am expus pînă acum reprezintă ideea și nu viața romanului.

Autorul aglomerează în jurul conflictului principal și alte personaje, complicate și supralicite, întregind astfel atmosfera saturată de semnificații, de preocuparea situații fiecăru gest într-un sistem de simboluri. Cartea pare din cauza acestor artificiale și sofisticate.

Mai interesantă rămîne tehnica narativă. Fiecăru element i se aduce mereu precizări, adăugiri și aproximații, de parcă autorul ar fi un pictor ce corectează cu nervozitate tabloul rămas mereu în afara intențiilor. Iată, de pildă, cum caracterizează Cristu poziția lui Petran în mijlocul oamnelor ce nu se pot ridica la impersonalitate: „este o nevoie a noastră de a păși un om care să nu semene cu noi, dar să fie cu noi sau mai binecîș să fie mai mult decît noi, să fie mai mult decît noi toți laolaltă”. Tehnica aceasta a retușărilor succesive nu e folosită numai în frază, ea ghidează toată construcția, pe deasupra intrigii polițiste. În jurul fiecărei personaje se lungește spațiul de reprezentare, fiecărei trăsături i se aduc noi și noi amendamente, cu dorința neobosită de a echilibra definitiv structura romanului. Și, la fel ca într-un tablou revizuit sîră întruper, nu fazele în parte ne interesează, ci dinamica lor, procesul rectificării. Rezultatul e însă, ca și în pictură din cauza înfîntărilor retușări, o pastă densă, dar confuză, de precizări suprapuse.

Alexandru ȘTEFANESCU

avant
premierea
editorială

POP SIMION

Factorului

Nuvela

Editura „Albatros”

NICOLAE NASTA

Amforoc

Versuri

Editura „Litera”

Bujor Nedelcovici a vrut să debuteze cu o carte complexă. Romanul *Ultimii*, rodul acestei ambiții, e atât de încărcat de semnificații, încît pare făcut de un critic ce și-a glosat pe pagini întregi amănuntele epice. De aceea, cînd vom înlătura cu răceală ampla țesătură analitică, vom avea în față ideea unică a unui roman ce vrea să demonstreze că ultimii supraviețuitori ai castelului sînt victime ale realității, ci ale propriilor mijloace de conservare. Dacă nu ar avea obsesia epulzării, dacă s-ar adapta renascînd și neglîndu-și esența, ei nu ar suferi sancțiunea lor. Dar, departe de a se apăra prin adaptare, ei încep să se înconjoare excesiv de bastioane șubred și prin asta anticipă, cheamă sfîrșitul. Armele inadecvate se întorc astfel chiar asupra lor și îi îngroapă într-un amurg nu lipsit de o anumită solemnitate.

Personajele care susțin demonastratia nu fac parte numai decît dintr-o aristocrație convențională. În afară de doamna Rujinski, care e, într-adevăr, descendentă unei familii de nobili celelalte personaje aduc noi acceptii cuvîntului. Astfel, poștasul Petran e ultimul reprezentant al castei țărănești, Alberta ține de noblețea regnului organic în sine, în timp ce tînarul Cristu continuă pe vîsătorii puri, publicabili. Marea înfruntare rămîne însă aceea dintre Petran și doamna Rujinski, deși, aparent, incofîșă din toate părțile, ei ar trebui să se neglijeze sau să-și dea mîna. Prin ei iese la iveală conflictul străvechi. Doamna Rujinski reprezintă tradiția valorilor abstracte, formale, tot arborele ei genealogic e alcătuit din etape ale dematerializării raporturilor. Spre deosebire

poeme

DAN LAURENTIU

O cită pace

Pieptul meu respiră cu durerea plină
de grație
a cerului care m-a trimis pină la voi
cerul a vrut să-și cunoască
puterea și setea de glorie

mă sufoc mergînd pe un drum
care nu duce nicăieri în lume
mamă și tată nu am avut
mamă și tată sint cerul pierdut

sînt vulnerabil ca un mormint
unde a fost îngropată însăși divină
sensibilitate umană
ochii mei rid în tăcerea nopții

aici dorm gloria și păcatul
mormintul pare atît de pustiu
nimeni cînd intră
nu mai iese în vidul cucernic

mama și tatăl sint cerul
părintele nu-și poate întoarce
fața de la fiul iubit
identice cu sine vor fi toate fețele sale

din mormintul acesta albastru
cît de puternic
și liniștit pot merge pe cărări uitate
o cită pace și bucuria aduc în lume

Un trandafir

Un trandafir înflorește pe inelarul tău
mingii cerul albastru și noaptea
pe care-o aștepti de atita vreme
iat-o coborînd pe drumul unei stele

somnul e acum respirația
acestor petale înroșite de febră
ce cad suav spre moarte
cercuri de aur pleacă în lume

In curînd în curînd
pasărea paradisului
va cînta un imn al durerii
peste liniștea minerală

acum se face lumină
In cerul pe care l-am părăsit
dar iată că vine amurgul și
un trandafir înflorește pe inelarul tău

Ninsoarea cea albă

Femeia iubeste muzica
bărbatul iubeste muzica
iubirea lor e muzica stelarilor
ha-ha-ha un cracodil se va naște

tenebros e glasul acesta
privește mai bine pe fereastră
cum ninsoarea cea albă
ca o ipoteză își sfîșie inima

Amurg

Iarăși sint singur iubito
glasul tău se aude
și cu o lumină sfîșidă
mă veghează

a trecut vîntul cald
peste acele cîmpii
de ghețuri veșnice
despre care-ți vorbeam altădată

ce va fi mîine
mă voi ruga și acum
bunului meu întineric
pentru lumina ta strălucită

și apoi vom dormi
pentru tîdăuna ca două
aripi de ceață
pe umerii sfîntului amurg

Ultima seară

Și dacă pentru ultima oară ascult
murmurul sacru al copilăriei mele
zburînd cu aripile și cîntînd
departe în azurul fără sfîrșit

și dacă pentru ziua de astăzi o zi
în care m-am rugat pentru tine
în liniște o căzut
o lacrimă din ochiul îngerului

sfîrșită este orice dorință
de-acum vom alerga în lumea de dincoala
ai picioarelor unui crin
căzută în adîncul serii

CORNELIU VADIM TUDOR

Port înghețat

Ei erau
rupți unul de altul, întocmai ca
întregul de parte, ca două virște
ale aceluiași trup — nici măcar cu
mina întinsă nu se mai ajungeau și
cît ar fi vrut să se roage în doi,
pe din două în fața noplatei lor
întrajbiri, prietenii stîns să le bată
în geamuri, să-i cheme la actul
fundării apei oșor, o piatră și-un
nume să pună și ei... așa. Ei s-au
dus împreună, alături, dar mult prea
departe de centrul lor vechi și el
a cădat un oraș pentru dînsa, iar
ea un oraș pentru el și era unul și
aceleiași oraș, dar cu alte fundaluri
de regulă totul pornind de aici — iar
ei erau rupți unul de altul, unul de
unul, unul de ruperea lui pe din două

*

...dar eu azisem de tine! În felul
în care auzi de un port înghețat,
cu nave-nchegate în apele limpezii
căzute prin ancore lungi, în păcat,
știam că există ca o rană a ploii
sub care cu cît mai virtos te-ai rati
îți frîngi nădăcut țesătura de ape,
rămîi zăbreli după zorii de zi —

și astfel aflasem că ești... mai degrabă
că nu ești, că trebuie numai să fii

TUDOR GEORGE

Trunchiul druidic

O năruire de tandrețe
In blana ierburilor, ursească,
Piată-n nimburi de crețe
Prin care fluturi vin să pască ?

Un tandru zvon, o-nfiorare
A simțurilor ca și-a ierbiilor,
Cînd unda nimburilor pare
Incoronînd la iazuri cerbii ?

Simțeam a pîndă ochiul apei
Amplificat ca de feline
Cînd pasul ciutelor apraopei
Și pasul încordat s-a-afine...

Un gang de nimburi prin pădure
Ca dintr-un Crist iradiază...
Rămîn doar nimburi de urze
Din trunchiul-ncremenit de graoză

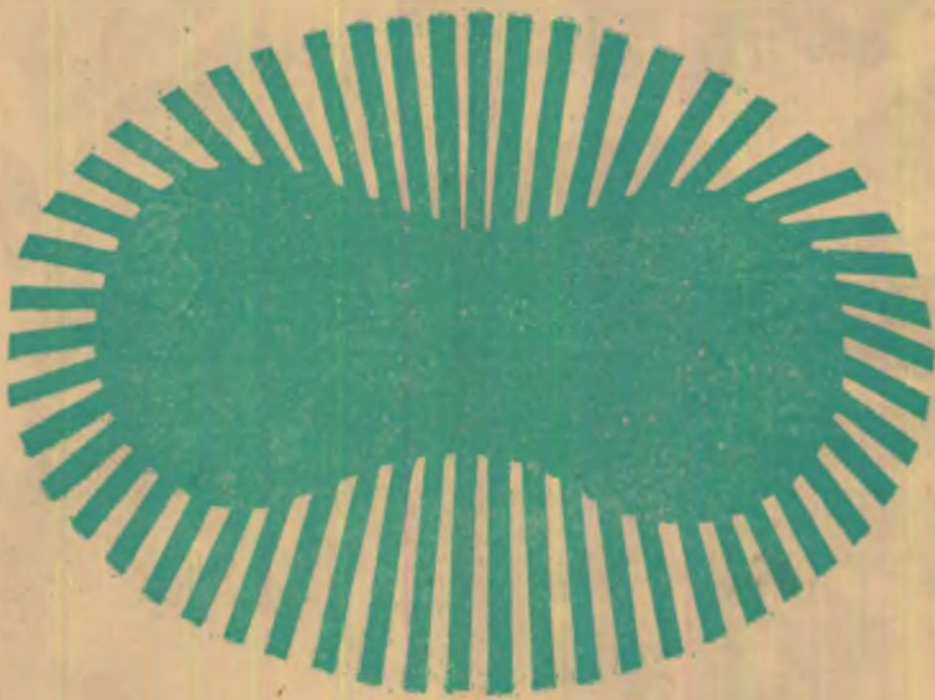
Stelar druidic frînt de-un fulger
Se prăbușise printr-o miercuri
Și ca-ntr-un iris ars de ulcer
Holbau uimitele lui cercuri...

Druzii-au vecuit o masă
Pe locul unde-o fast furtuna :
Privirea-n cearcăne rămasă
Din ochiul lor nimbat cit luna...

Acolo, după seculi, dară,
Pe scutu-acei, după ursită,
Mă-mbrățișasem într-o seară
Cu nimfa mea, ca-ntr-o egidă...

Druzilor, păstrați-mi scutul
Pe-un ochi de melc holbat orbeste
Pe care-au încrustat trecutul
Cu care-au încrustat trecutul
Cu valburii runice :
lubește !

Silvestrul talger stă de veghe —
Radar străvechi de-al lui Uffilo
Astrale sonuri la ureche
Mi-ajung
și-mi turbură pupila...

Ilustrațiile paginii : MIRCEA MILCOVICI

A. I. ZĂINESCU

O tristețe de aer, străină

Uneori, o tristețe, de aer, străină
Ni se așează pe ochi și pe cuvinte, un fir
De pînănen, dintr-un amurg de grădînă
Peste care stăpînește, mai mare, un
trandafir.

Și atunci ne închipuim, în trecut, o roză
Cu nici o amintire sub stea, pe crenel.
Dar tristețea aceea care se-așează
Și se schimbă, de aur, într-un castel.

Se aude desuțel cîineva pe coridoare
Printre pereții ce nu mai pot să ierte.
Scutură, cu aburul gurii, de pe zăvoare,
O pulbere galbenă, verde.

De pe oglinzi fără număr, în noapte,
Printre coloane de marmură, drăpate,
O pulbere albă de fructe necoapte.
O lacrimă ce nu mai poate s-așiepte.

Și se oprește în sala tronului unde
Stă mai marele fruct, verde — straniu
Jur-împrejur, ca și cum ne-am ascunde,
Niște păsări în ghiare cu cite un craniu

O, cine sint ? Gura, parcă, de promoroacă
Un fulger sărută-aurind : Nu-ntrebați !
— Domnul meu, trandafirul, vă roagă
Să nu umbrați și la sala de arme, plecați.

Și atunci tot castelul acela ce nu se vede
Năruit, se mai năruie încă, mai ard
Dulci petalele lungi preschimbate în pietre
Ale trandafirului ca un dîmnezeu de
smarald.

Virște

Ca o clopotniță, oh, cum nu sint !
M-aș dărima de atita amintire pe cer.
Pe o colină cu pluguri de lemn, păsări arse,
Lîngă o altă colină cu pluguri de fier.

Și mai departe o altă colină, a treia.
Cu asvirite asii și raji, cai demonici
Care pasc roșie iarba printre ciudate
Mașini lăbărțate ca niște armonici.

Și e neted, pustiu, seară lungă-ntre prima
Și-a doua colină, cîmp lung, necunoscut,
Între a doua și-a treia, a tatălui
Meu lancea înfiptă-ntr-o lacrimă-scut.

Pe care din ele să-mi svîrl albă mantia,
Unde-n tăcerea aceea de sorci, ce să strig ?
Pe a treia ? Pe-a treia, a treia-dar
Cu ce limbă pe-un clopot de frig ?

Căci e totul strigat, povestit, ca o rană
A lumii de foc ride-n noiri saturn.
Un cimitir cu morminte și gropi puse una
Peste alta, ca pe dinăuntru un turn.

Și poate că-n văi, în văi tulbure-a și
inceput
Ca o lacrimă-a patra, și-a patra colină.
Între a treia și-a patra, ca o cîmpie
Gura mea la urechea fiicei și-a fiului, lînd.

Cintec

Undeva-n munți îmi voi așeza lungul cort,
Somnul lung, obosit, pînă cînd
Mă vor părăsi și sorii, -ntinericul, greul
Pămîntului, prin haina de mire ce-o port.

Sămînța de sequoia

Am fost doar, o sămînță de urias sequoia —
Un bob de mî, un purcă, o pată, un microb,
O palidă contură,
— dintr-un titan, un ciob —
Furtat de nante vinturi pe un'le fuse voia...

Imperiali străbunii mi-au fost
ci eu biet rob
Al norilor furtunii, cînd
— neprivind napoia,
Spre slava stîrpei mele —
cu calburii de gunoi a

Zvirilit a noastre pulberi
Intr'aripatul-Zob...
Pe culmile aride,
pe șesurile sterpe,
Pe unde nu cutează nici iarba să se-nșerpe,
Pe țărături de cenușe,
pe revărsări de spuză,
Taiunii-mi răzlețiră firava buburuză...

N-am găsit tînutul unde-au dormit străbunii
Al căror gest putase
în palmă
sceptrul lunii...

N-am găsit tînutul unde-au dormit străbunii
Al căror gest putase
în palmă
sceptrul lunii...

N-am găsit tînutul unde-au dormit străbunii
Al căror gest putase
în palmă
sceptrul lunii...

Ce vorbă

Ca vorbă-ăș cuteza să spui
In taina apei de pe urmă
Ca un cioban răzleț de turmă,
Răzleț de pajistele lui ?

Năier al navei fără cîrmă
Răzleț spre Țărnuț — Nimănui,
Ce vorbă-ăș cuteza să spui
In taina clipei de pe urmă ?

Nici-un cuvînt !
Mai bine, dacă
De-atit azur mi-oi umple ochii
Fremătătoare mării rachii
Topindu-mă-ntr-un plin al ei,

Eu — Reîntorsul în femei
Prin care toate vin
or pleacă...

noapte de vară

I

clipă și atunci gurile uscate se sărută, cu
inima zvîcnind se sărută, cei doi se să-
rută, cei doi se sărută...

Pe undeva, în vreun turn, un orologiu
bătrîn bătea o oră anume, paznicul își
făcea liniștit rondul de pază și timpul tre-
cea, timpul trecea...

II

Așadar veniți, lună iunie. Iunie cu sin-
ziene. Ai sosit și drumurile zilei nu ne
mai primesc pași, somnul nopții nu ne

ION BRÎNDAȘ

mai suferă în patul lui și atîrnînd între
cer și pămînt, agățați de cite un miros
de tei sau lăcrămioare, tresărîm dulce la
strigătele floriilor neînflorite încă, toți într-o
noapte și în ziua aceasta cînd mă las,
uite-mă deja, purtat către casa Pictorului,
să văd tabloul care mi l-a răpit, ehehei, de
cînd ! și la care se gîndește, se gîndește
mercu.

Dar în ce cameră ți-ai găsit și tu ca să
locuiești, Pictore ! Deschid ușa, am vrut
s-o împing cu piciorul, care nu-i nici o
ușă și iată-mă intrat între cei patru pereți.

MARIA GENESCU

Clipă

Și ochii ei, timizi pescari,
ii mută casa lîngă mare,
ea simte pîrul cum îi cade
și într-o nouă-nfiorare
învîrtejit îi crește altul
în început de-apoteoză,
și-o duc acum lungile-i picioare
pe-o plajă cu nisipu-n acalade
și ochii ei devin subit albaștri ;
pești visători își frîng carnea lor roză
în palma ei cu lîni ce transpar,
acum ea uită totul, respiră aerul de sticlă
și insomnia mării nu-i tulbură nici somnul,
nisipul de sub gene colorînd uimirea,
cînd prin peretele de piatră
alunecă din miezul greu de vară.

În oceanul de-argint, cu pești zburători

În oceanul de-argint cu pești zburători
ne-mîrșădăm pe metalice unde,
rîdam și plîngem, plîngem și rîdem
pentru mai înalți decît pe pămînt.
În oceanul de-argint cu pești zburători
orgile cîntă în tulpini de algă.
avem ochi albaștri și păr lung și blond
totul e alb ca-n seraficul nord
și delirant ca la tropice
și tu zeu mineral. Cînd începi să respiri
măgeanul de-aște-n științele,
oceanul devine fluid și comun
iar soarele vine alături de tine
pentru mai înțelept și mai bun.

Somn

Aici e munte, e ger și e seară
cerul se răsfîrte violent
pe zăpada ca de praf, selenară.
Liniștea crește în umbre lungi
din spatele unor ciuperci uriașe
— în care însuși timpul doarme destins —
Tulpinile, coloane de marmură, stau drept
sub pălăriile — cuapele, neprihănite
ca niște rugăciuni în ratacol,
încremenind ceva ciudat și incert,
și de tot
în aer fluturii s-au logodit cu șerpini
pentru un dans de-al lor)
Fragili, însă, ochii mi se zbat învins,
pentru început topindu-se sub frunte
și prea devreme să mai văd
cirezile de blinde bovine
spre un fantastic ritul.

De cînd sint Ană

De cînd sint Ană (oare-a cita oară ?)
tot eu, Manole, mă pîndesc în zare ;
cu neștiința ierburilor ce-au uitat de brumă
singele meu, îngroșat, mă-mpinge spre altar
și-amarnic mă zidesc în ziduri mari, de
piatră

Că niocîdată n-am mai apucat
capului din pînțe să-ți fiu mumă
și cîinii nopților tehuu îl latră
cînd sugă lîța cornului de baladă.
De-atita moarte și-nviere
m-am micșorat și-s rană de lună
ci doar inconștiența mi-e întreagă
cînd potrivit blestemului dintii
alerg spre mine, alta, din Manole
și-n piatră pat și căpătîi.

Dănai, Dănai, Danaide

Dănai, Dănai, Danaide,
dănai, dănai, dănai-de
Mit și refren același și nou.
Cu amforă, pe-amfora soldului
numii nesfîrșitul
cu amforă pe-amforă călcînd,
Danaos însuși trăiește prin voi
în cele cînzeci de ulcioare
spre-nțeleptul butoi.
Dănai, dănai, Danaide —
mai mult ca femei
căci voi pe lîngă Nimic —
prîbegit în amforă de cîntec sonor —
duceți nemurire :
dănai, dănai, dănai-de
acum și-n vecii vecilor
Amin !

DUȘAN PETROVICI

SECVENȚE PRO DOMO

Virsta amiezii

virsta amiezii pe palida mea față doar ochii albaștri ridică petala cimitirului femeia de moarte imi spală picioarele...

Mahagonic

mahagonic învață să cînte pentru că el știa cîntecul de dinainte și lanțurile se bărbii tot dinainte le purta...

Singera cu triluri

singera cu triluri piatra în cădere — mai am de spus: singurătate apără-te de mine ca de-un copil nebun pentru că tu ai rămas într-o casă singură...

Lui Nichita Stănescu

și bang și hau pe ulițele strîmte unde ne mîncăm petalele sorții pe biciclete cu spitele frînțe mai pedalină vii mai pedalină morții...

TRAIAN REU

Amnar

A scăpărat o stea-n pahar Bofia noapților cu rouă Sub cerul grav de chihlimbar Cînd trist ecuatorul ploaie...

Am fost o clipă Bachus doar Străfulgerat de nemurie Ca o idee în amnar Cu o răsturnare de coviltire...

Apai am rîs de sfînci uitate În pleoapa albei vieții Cînd vechi cetăți pietrificate Rodeau în colb de herghelii...

Pais ploaia mi vîia-n timpene De veacuri frîmte-n scoala arsă Si-n diguri oclamau algoane Corabia nîcînd înfiorată...

...O stea strivită în pahar Zîmnea ca șarpele-n amurg, Ca piatra caldă sub amnar În geamuri tainice de burg...

Visăm...

Uneori ne doare tăcerea liliecilor Sub bolțile tocite de nutneric. Arcurile scrijelite în mizul stejarilor Ard invizibile sub scutul ploilor...

Gravură

Conglomerat cantuz de stridii Cu vise nefiresc ucise La margini de ocean absurd Sub incantații imprecise...

Vînătoarea, artistul

tonul potrivit, spunea un singur cuvînt și se întorcea cu spatele apoi: ieși. Toți vînătorii îi cunoșteau acest obicei și dispozițiile lui negre de dimineață...

Proză de ALEXANDRU IVASIU

carne și țuică tare, le plăceau aerul și perspectiva vînătorii, așteptau nerăbdători distracția, descrețirea frunților, mișcarea și pocnetele de armă și larma gonacilor...

HENRI ROUSSEAU : Războiul

Vaduri, mai sus de lut și apoi veniți încoace. Aveți tot ce vă trebuie? Da, au răspuns gonacii, cei mai buni din regiune...

În întîmpinarea mașinilor n-au mai rămas decît cîțiva oameni, oameni ai locului și organizatori ai distracției. Vînătorii s-au scoborit din mașini și au strîns mîinile întinse ale organizatorilor...

În timp ce se desfășura după un ritual rigid, manifest, întîrit de fiecare ca să se observe, sublimînd locul fîcării. Se schimbau puține vorbe, se spunea, se relatau cîte ceva despre vînătorii, erau destul mistreți în împejirimi și ei veniseră pentru vînătoarea lor...

Cu Sebișan s-a întîlnit pe la începutul anilor 50, cînd trebuirile îi mergeau foarte prost, chiriile scăzuseră, tablouri nu mai vindea, nu găsea nici un fel de întrebuintare...

și nu-l așteaptă nici un fel de grîle. Dar toți îl cunoșteau pe bătrînul Sebișan și se înfrînau în acest ceas al tristeții sale matinale, bucuria buiații îi lumina numai interiorul...

Vesel și bine dispus, în felul său potolit era și Pista-bacsi, pictorul care trebuia să se rețină și el, cel mai bun prieten, într-un fel, al lui Sebișan, intimul său, singurul dintre vînătorii...

După moartea matusii lui a moștenit casa, a dat două camere cu chirie, picta, parea cel puțin că pierde vremea, era o ciudățenie și aproape un monument al orașului, existența lui neobișnuită îl făcea bine, altfel poate n-ar fi fost un oraș complet, cu tot ce-i trebuie, pînă și cu ciudățeniile sale...

Luna alunecă într-un alba pătrar alb coboară grîul din vară în pline și vinul se ridică în nunți se vor uita un timp la verighete miresele ca la inelul găsit în pintecul peștelui...

o dragoste necrutătoare, era un fel de Othello al dragostei față de popor. Pe vremea cînd la început a fost inspector școlar mergea cu motocicletă prin sate, să inspecteze școlile...

toate drumurile regiunii sau cînd noaptea la ora 2, în biroul său, chema pe cineva și plimbîndu-se de la un capăt la altul al încăperii foarte largi și foarte goale...

GHEORGHE ASTALOȘ

Elegia ce trîști sint ochii

Ce trîști sint ochii unui delfin mort și ce roșie apa crevelor digul se spală în undite noi și clipește ca de noapte cu far nasturii marinar ai băieților...

Nuntă de pescari

opasă greu mirosul de luminări și de pește sărat dintre bărbați doar mirele a uitat năvodul și lotca smolită cu grîi o înfiorare nouă i-a schimbat întîmplările și miresele rîd dănuite și nu știu nimic despre copile largi și posibile deschise în paharele goale ale bărbaților...

și căprioara

efortului de stăpânire care încetina și vocea ca și mișcările corpului: ieși.

Hotea ieși cu un zîmbet ușor pe buzele lui crispat și lupta începu, și deși Sebișan avea mari merite și era puternic, în acel an cine știe care ar fi fost rezultatul dacă nu s-ar fi întâmplat mai întâi un accident. Nevasta principalului aliat al lui Hotea, un locotenent-olonel la fel de neobișnuit ca și el, s-a spânzurat într-o zi în podul casei ceea ce a născut serioase îndoieli în legătură cu ofițerul. În sfârșit, după lungi și minuțioase investigații, s-a descoperit că în altă parte a țării, doar cît fusese la putere, patru luni. Hotea activase ca legionar. De aici scoaterea lui a fost foarte ușoară. Faptul că a fost legionar a fost un accident semnificativ în biografia lui, dar chiar dacă n-a fi fost așa, Hotea făcea parte dintr-o categorie specială de oameni, pentru strunirea cărora societatea are nevoie totdeauna de poftite și de menținerea ordinii publice. În perioade de mari răsturnări sociale, ca și în perioadele de criză apar la iveală, se manifestă din plin, sînt neobișnuiți și par incorruptibili. Sînt într-adevăr incorruptibili pentru că sînt atât de fundamentali corupți înct nimic din ceea ce corupe pe omul obișnuit nu-i corupe pe ei, — nici banii, nici plăcerile simple, nici tratul bun ci doar o formă nudă

lungi de seară, linii subțiri. Eu nu sînt de fapt un artist al vremii mele. Un admirator al unui apus de soare cu greu poate fi un artist mare, unul dintre cei mari nici nu-l observă, dominat de demonii lui interiori".

Pe Sebișan nu l-a interesat discuția prea mult pentru că nu știa că și el, într-o anumită măsură, face parte și artistic din epoca sa. S-ar fi putut deduce, eventual, dintr-una din puținele lor conversații adevărate, într-o perioadă de mare prietenie. Stăpînit de un impuls, servindu-se de numeroase albume și cataloage, de reproduceri foarte bune, Bereny începu să-i explice lui Sebișan lucrurile care-i plăceau lui, entuziasmîndu-se, devenind ridicol, ca totdeauna în asemenea ocazii, cînd ieșea din rezerva lui obișnuită, gesticulînd și exclamînd: „uită-te, ce frumos, ah, ce frumos, cit este de frumos". Îi arăta madone subțiri, învesmîntate în albastru, cu linii suple și grațioase, plutind pe fonduri verzui-pal, ridicîndu-și carnația albă și diafană din liniile stilizate ale unor arbori inexistenți sau grațioase portrete de bărbați și de femei cu bărbia subțire și buzele frumos arcuite. Îi sublinia eleganța caldă a unor peisaje de la sud și pinzele corăbiilor pierzîndu-se în depărtare. Era o betie ușoară, ca de vin foarte bun, cu sîniulii culori și cu lumină ele-

țile locale și a-l spune așa era aproape un semn că ești membru al unui cerc restrîns și nobil, al unui club de seamă și puternic. Cine nu-l cunoștea pe Pișta-bacsi oricare i-ar fi fost obiceiul, mai avea drum de făcut în viața locală.

Acum Pișta-bacsi, ca și toți ceilalți, stătea și gusta din carne și bea rachiu foarte tare, într-o stare de bună dispoziție, respectînd și el totuși, tăcut, marea moareală de dimineață cu care se scula Sebișan. Așteptau cu toții să treacă la stînduri, acolo se vor elibera din tăcere și respect și apoi știau că va fi foarte bine, după vîntoarea toate frunțile se vor descreți, se va minca și se va bea bine și se va rîde copios pînă noaptea tîrziu cînd răpuși de oboseala zilei și de bunul trai și de excitațiile vîntoării îneseși vor cădea într-un somn adînc și sănătos, așa cum se întâmplă în viața în aer liber.

S-a dat semnalul, așa cum trebuie, cu sunet lung de corn care trezea și fior și vesellie prin anacronismul lui, prin solemnitatea lui de începuturi. Apoi s-au fixat, locurile, deocîndă locul fiecăruia în lume, pentru că cel puțin la început vîntoarea și distracția nu însemna ștergerea limitelor necesare, a barierelor și a legăturilor. În monom, vîntoării, conduși de organizatorii fericiți, au intrat în pădure, și au mers un timp, fremătînd crengile uscate și frunzele sub picioarele bine și solid încălțate. Zgomotul înaintării lor se auzea greoi, și impunător și din cînd în cînd era sîrtecat de sunetul înalt de corn, din semnale, vestind pe gonacii cei iuți de picior, din Măgura, că în curînd le va veni timpul să-și arate calitățile pentru care erau prețuiți. Cîteodată se auzea și clăntănitul metalic al citeinelor puștii încercate de către un vîntor nerăbdător. Și din nou zgomotul greoi de pași răpînd crengile uscate ale pădurii ce-și încetase toate sunetele înafară de acestea, pasive, de supunere. Apoi din nou pașii au sunat altfel, vîntoării s-au depărțit, ducîndu-se spre locurile lor, îmbrăștiindu-se după cîteva cuvinte pronunțate mult mai încet decît vorbeau de obicei oamenii aceștia influenți ce nu-și stăpîneau glasul. Intraseră însă în vraja vîntoării și a pîndeii, se infundau în pădure, călcău pe virfuri deși vîntoarea urma să se facă cu mare zgomot. Însă uitate ritualuri îi învăluiră și ei se supuneau fără să știe, fără să înțeleagă că în parte de aici le vine și starea de bună dispoziție, fericele ciudăți, învecinate cu stingerea de inimă, cu o ușoară și neobișnuită teamă de care obscur își dădeau seama atunci cînd fiecare s-a așezat la locul său și a așteptat ultimul sunet înalt al cornului de vîntoarea ce via depărțîndu-se pentru că prinsese să bată un vînt ușor, de la ei încoace, și fremătul pădurii prinse să se audă în liniștea lăsată de starea lor pe loc.

Vinea se simțise și el bine, de dimineață. Grijiile sale din ultimele zile se afundaseră și de abia-l sîcîiau. Știa obiceiurile și se simțea bine cu ele, ca fostii cădeți cînd reinfilmeș, după ani, mirosul acrisor al dormitoarelor de școală militară și sunetul trompetei, cînd se produce marea mîlă de sine ca timpul a trecut și chiar așprimă lui devine cumva dragă. Se lăsa pătruns de răcoarea pădurii și de aroma ei subțilă și amărui, amestec de frunză vie și de frunză moartă. Își sprijini spatele de trunchiul aspru al unui stejar și privi pierdut o pată galbenă de lumină amestecîndu-se cu verdele palid al unor ierburii subțiri de umbră. Apoi veni marea tăcere. Larva gonacilor, dusă de vînt încoace, n-ajungea la urechile lui dar viețile nesimțite, gîngăniți, păsări și animale mici care foșneau mărunt, subliniind liniștea, s-au oprit paralizate la bănuiala pericolului ce urma să vină. Vinea nu auzea nimic, decît vîntul, mineral de aer, cu alt sunet, parcă în pîștii de aer în pădurea vie. Această tăcere profundă, de așteptare și moarte, printr-o ciudată solidaritate cu viețile, îi încremeniră și pe Vinea, ca și cum n-ar fi fost vîntor ci vîntat. Își strînsă bine patul puștii, își alinase degetele pe răceala țevii duble, gîndurile i se opriră amenințate și ele.

Și în sfîrșit, se auziră și gonacii cei buni și iuți de picior. Întîi ca un vînt, nedistinct, apoi din ce în ce mai tare, nearmonic, nearmîndu-se nici cum, amestec de sunete ascuțite, de metal lovit, de tălăngi agitate, și în sfîrșit de țipete nearticulate. Și toată pădurea ieși din amortește și așteptare, deveni un zgomot continuu de furișare și ascundere, de goană în direcții necunoscute, de căutare de vîntor, ce se apropiu și se mai solidariza cu vîntul, devenise vîntor și o clipă vădită că el este cel care va doborî vîntul cel mare scroafa cu purceii ei vîrăgăți, că lui i se cuvînta trofeele impunătoare și după ce-și potrivea arma își simți și cuțitul de vîntoare, pentru lovitura de grație. Adulmecă mirosul friicii generale, ce nu-l privea pe el, își propti picioarele adînc în pămînt ca să poată sta bine înfipt, și poată sta pe loc, ochii îi străpunsă semintunericul pădurii lăsdînd în plata ei prea firava pată de soare. Era gata, îi fremătău nările și apoi auzi zgomotele sale de pușcă, una după alta, în salve și un grohăit. Vinea scroafa cu purceii țărcați pe care o aștepta, forma ei îi era clar înfiptă în minte și nevăzută încă era întîită.

Dar pe neașteptate auzi un zgomot foarte apropiat și foarte ses de ramură ruptă, puțîn la dreapta lui și apoi tăcerea unei așteptări în mijlocul focurilor de armă și a urletului gonacilor din Măgura. Se simți privit și se întoarse și văzu ochii foarte încremenți, fixați în spaimă paralizantă asupra lui, a unei căprioare ce se distingea clar din rîmuriș, ca o tîntă ideală. Privirea aceea umană și umedă îl săgeată adînc, ca ceva foarte cunoscut și după o stringere de inimă neexplicată fu cuprins de o adevărată minie și ură ce depășea cu mult instinctul său de vîntor, întărîtat cu o clipă înainte. Ochiul animalului era ceva foarte cunoscut și antipatic, cu care el a dus o veche și neîmpăcată luptă, semnul unei vechi și arele înfrîngerii. Ridică arma rapid, țintă și trase, trase în plin și cu deplin succes. Animalul se prăbuși, însă neucis dintr-odată începu să plîngă încet, cu glas de copil. Vinea aruncă pușca și își scoase cu-

IVAN RABUZIN : Lumea mea

GABRIEL IUGA

Caii de-o noapte

lartă fecioară copilul neascut încă pentru singele mamei speriat de vîntul de pe steaua polară sînt numărînd la ospățul de taină carne împărțită egal pînă vin caii sălbateci de-o noapte să-mi străbească sufletul în descînt și să moară cu mine caii de-o noapte spre sălbateca zi spumă din-o în picior din gura lovita de ultima stea mină din mina ascunsă în pine murînd toamnă bogată pe trup adunînd clisa tot mai spre ape o rotunda mea frică și iată vin caii să smulgă un ceas din robii calendar pînă cade focul pe calul din urmă polcoavă lîngă polcoavă și eu lîngă mine cel mort așteptînd lacrimă albă în iarba înaltă dumnezeu om de-închinare iată vin caii de-o noapte.

NICOLAE BREB POPESCU

Palid atras de nourî

Pentru Carmen

La capătul fierbinte al vamei cînd voi fi, Orbit de ceața mării și mistui de gînduri. Ca moartea dintr-un gît de lebădă, sonor; Cenușa mea va curge din pleoape peste rînduri.

Palid, atras de nourî, m-oi pierde în adîncul Acelui lumi în care nu se mai lasă-un pas; O, de-ar luci din urmă în pragul tău o umbră, Să știi că sînt la capăt, să știu unde-ai rămas.

Muntele

Pe turmele de miei călăra-i voi urca, Căutări grabăți cu graza lumii-n gît; Și-ajunși în pisc, pierduți în patru vînturi Vor bîntui țîntul în care s-au născut.

În urmă, un pustiu va arde ca-n Olimp Și ploii îmbelșugate de ceară vor depune. Alt munte fără nume, lăsat ca un copil Al nimănui, strivit în cîmp de-o rugăciune.

Către Mefisto

Mă-nțuneacă lumina uscată-a fapei mele; La-mi inima suflată de nari peste ruine; Așaz-o la capîță și starmă-n taină clipa Cochiliei cu scara surpînd pe mine. Plec, mina licărește pe-un ivăr de cenușă; Sînt orificiu-n fibră de trestie-o idee; Ce-i dincolo? deșertul, cînd vei dori să intri, Voi sugruma în taină suavul gît al chei.

ION ȚUGUI

Balada cuvintelor

Să nu se atingă de plugul meu cînd ar să nu-mi rîvnescă rădătea geomăntii e al răchitiei din capătul lumii pusă pentru umbre brăzdarului cînd m-areglă piciora ude minat mereu de ierbele inchipurii alit de frumos mă arătîi încti e greu să crezi de ce nu mă adun laolaltă cu plîduloarele laolaltă cu ursuloarele soarele meu prăbușit să-l fierb pe coarnele minilor care mă poartă

Spune-mi din capătul lumii unde înnoptez cită înțindere ai cuprins cu bulbul ființei nearătate încă și o să te chem fără clinchete să fii pentru casa mea nouă cînd eu voi sta la temelia ei trecîndu-mi urilul putrezînd o încet să nu mă vîd amețit din lasă-mi acum plugul și gîlceava anotimpului pe care îl consum acum și nu alunci cînd toate vor fi pe partea cealaltă

Cele veșnic pure

Mă pomenesc plecînd ca oamenii umblați cu chipul lor de spumă-n lumea toată chemînd furcile pentru o pouză lungă și îmbîndu-le picioarele Minuat e vîntul lor șuierînd porțile minuat e cinele de care mă depărtez — slobod va fi pragul și hăul ferestrei slobod. Singerînd în săbiu de lumină toate cite și-au spus numele vor pieri vrăjitorii pescuți de mine-n noaptea albă cresc felinele prîlungi

Ridică un deget cu semn și alungă turmele speriate în cîmpăna cîntătoare nisipului e boală în firul tuorului roz omenia veghează la rădăcinile fluvului o chip al meu cu pulhave învingeri din loc în loc pe fructe cad șerpi înveselii

poetul s-a pierdut lăsdîndu-ne argotul și purele ninsori cu pene de pe ingeri.

Pictură de YOSHISHIGE SAITO

a puterni, o plăcere subțilă și complicată și nici ea, de fapt. Nu au nevoie de înșingă ale puterii, de semnele, exteroare de respect, pentru că la ei puterea nu e o prelungire a vitalității ci un semn al lipsei ei. Pentru că viața în expansiunea ei se împototonează, lipsa de vitalitate este goală și abstractă ca o problemă de geometrie.

De atunci a început să se infiripeze prietenia dintre pictorul Ștefan Bereny și Sebișan. Poate pentru Sebișan el era un semn al unei dintre cele mai grave lupte pe care a cîștigat-o într-un moment de cumpănă, un semn și al înțelegerii lui mai largi pentru fapte și oameni. Dar asta mai ales l-a început. Apoi lucrurile au evoluat. Cel doal, alif de deosebiri nu prea aveau ce să-și spună. Nici nu petreceau împreună, deși uneori lui Sebișan îi plăceau petrecerile zgomotoase cu vin, mult și belșug, cu mulți oaspeți și cu muzică. Bereny era un slab și neamuzant conviv, Sebișan l-a îmbrătat de cîteva ori foarte tare, apoi l-a lăsat în pace. S-au înțîlnit la început mai rar, apoi din ce în ce mai des, măcar odată pe săptămîină, stăteau împreună, în atelierul lui Bereny și tăceau, Sebișan uneori îl privea cum lucrează sau nu lucra, stăteau așa și se pliteseau împreună. La început, cînd Sebișan îl privea fix, în tăcere, ca și cum ar fi vrut să deslușească ceva pe figura lui, pictorul se speria și fruntea lui înaltă și uscată, cu pielea subțire, foarte încrețită, se acoperea de broboane de sudoare și-și închipuia că Sebișan vrea să-l chinuie. Mai tîrziu, s-a convîns că nu era nici un motiv de frică și nici o intenție de tortură și s-a liniștit. Prietenia o ciudată se întărea, pe măsură ce se dezvoltă aceea mohoreală matinală a lui Sebișan, ce ține îndelungat, uneori pînă ce ziua înainta mult. Creștea și se îndesa, pe măsura anilor, ca și prietenia lor. Altfel Sebișan rămînea, tot ca la început, un om aspru și practic, cu o minte clară ce își preciza țintele și mergea drept la ele, poate prea drept. El era dintr-acei oameni care de cit să facă un ocol cînd construiesc o linie ferată, preferă să foreze un tunel, cu orice sacrificii, justificate poate prin amortizarea în timp. Pentru realizarea scopurilor sale se folosea abil de toate mijloacele, admiratorii lui chiar spuneau despre el că are „mîna grea".

În prietenia lor au fost doar cîteva momente mai deosebite. Întîi, Sebișan a poate singurul om, măcar din oraș, care știa oarecum, sau i-a mărturisit Bereny, de ce s-a întors acesta din străinătate și s-a îngropat în oraș. Într-o seară, fără să-i fi pregtos, pictorul i-a spus: „vezi, eu sînt un artist minor, mi-am dat seama cînd eram tînar, în străinătate. Prietenii mei de atunci și de acolo erau firi speciale, pasionate, mi se păreau demone, niște nișistiții. Mie, din nefericire, îmi plăceau lucrurile frumose, frumoase nu neliniștitoare, am înțeles că viziunea mea e limitată, culori delicate, pastelate, umbre

gant descompusă, tremurînd ca frunzele de toamnă în marginea inexistențului. Sebișan l-a ascultat în tăcere, o seară, a doua seară, a treia seară, apoi în clipa celui mai deplin entuziasm astenic al lui Bereny, a izbucnit în taci, asta nu e viața, nu e adevărat, și a bătut cu pumnul în masă, peste cataloage groase și lucioase cu reproduceri, a aruncat albumul jos pe podea. Ștefan Bereny era înspăimîntat, se dezobisnuise de fața aspră a prietenului său, de obrazul său de judecată, de care de altfel el nu mai auzise.

Prietenia a continuat însă, Ștefan Bereny n-a încercat să-l convertească la idealurile sale de frumusețe clasică, dar legătura lor nu-și avea originea aici și nu aici putea fi distrusă. Se înțîlneau, odată Sebișan l-a dus la o petrecere și după ce l-a îmbrătat într-un câmp și-a bătut joc de el grosolan, cu glume groase, nemiloase, ce puteau face plăcere numai celui care le povestea. Însă nici asta nu l-a supărat, din contră, Sebișan l-a vizitat a doua zi noaptea tîrziu, foarte tîrziu și aproape și-a cerut scuze, „mă Pișta mă, nu știu ce dracu' am avut, uite așa mă apucă pe mine cite odată" însă Bereny nu s-a supărat, realmente nu s-a supărat și liniștea lui calmă l-a rușinat și mai mult pe Sebișan. O singură dată chiar a explicat cuiva de ce ține el la Bereny. „Am încredere în el, nu-l pot avea încredere în el, nu-l în stare să omoreze nici o muscă, nici să te înșele. De cînd sîntem prieteni, niciodată, dar absolut niciodată nu mi-a cerut nimic și cu greu a primit și ce i se cuvinea. Dar nu putem fi toți așa".

Afecțiunea lui pentru el era sinceră și în relațiile lor cele mai intime nici nu știa cine are nevoie de cine și cine protejează pe cine. Pictorul era singurul om viu de care lui Sebișan îi era puțin rușine, era un fel de limită, ce și-o impuse singur și și-o respecta. De aceea toți îl acceptau, trebuiau să-l accepte pe Pișta bacsi, bătrînul venea să se fîstîcîndă cu Pișta bacsi, așa-i spuneau toate notabilită-

EMIL MATEI

Joc

Simțeam pe rînd în umbră povara altor treceri ecou în glasul meu oasele veșnic coborîte prin mine să îș, să ies un domn cu nume de pasăre, putred din mine afară cu ochii lungi.

Cerbicie

Chiar dacă-n zbor îți aripa-n vis aprinde visul și-î dezbracă încet, de sensuri. Vislînd, întoarcerii fii surd, Ulise, chiar dacă-n zbor îți încet, aripile.. scaperi

Coloană

Poveste din poveste spirala arde sus și-o știm. Înaltă rădăcină a acestui dar prin care venim.

TEATRU

Teatre mici, teatre de buzunar, teatre de buzunar de ceas

Acum, când săliile încep să se golească putem să vorbim tare și despre săli. Goale fiind, ecoul poate va fi mai mare. Sergiu Cilibidache, într-un interviu de săptămîna trecută, spunea că sala de concert a radioteleviziunii a fost construită după criterii de acustică, pe cînd, de fapt, ar fi trebuit să se fiind seama de cerințe muzicale. Acestea sînt însă lucruri prea subtile. Problema e a existenței de bine de rău a unor săli mici și foarte mici. E nevoie de ceva de uzură, de tăvăleală, săli de purtare pentru deprinderea meseriei teatrale. Lădăm la o parte monștrii sacri, scenele mari, prea puțin suple pentru dibuirile de început. Lădăm nu demult bistrourile din Paris, predețute uneori cu subsoal unde se joacă teatrul, ca să zice așa în picioare, la botul calului. E nevoie poate și la noi de astfel de locuri, pepiniere și culturi de microbi. Se simte lipsa în București a unor astfel de așezăminte. Un autor necunoscut a scris o drăcie de piesă, poate că e bună, poate că nu e, vrea s-o necerce. Nici un director nu se încumetă să i-o joace, întrucît autorul n-a fost verificat. Dar cum să se verifice dacă nu e jucat?

Consider că existența a citorva sălițe, pe lângă care să funcționeze și un cenaciu de dramaturgie, ar înviora. Există mulți actori care nu încep în rolurile lui Shakespeare. S-ar simți fericiți poate să-și cîldească gura măcar o dată pe lună cu un Ion Băieșu, Romulus Vulpescu, Iosif Naqhiu, Gh. Astaloș, Paul Cornel Chitic, Cezar Ivănescu, D. Solomon. N-aș vrea ca aceste teatre să se numească experimentale și să intre iarși în vicioasa dilemă: avem nevoie de experimente sau n-avem nevoie? Ne servesc sau nu ne servesc?

Să se numească teatre de buzunar. Să aibă regimul unor teatre obișnuite: director, secretar literar, minus sumele cheltuite pentru înțepinare, pentru că totul s-ar face pe bază de entuziasm. Menirea acestora ar fi să descopere dramaturgi, actori — și de ce nu? — chiar spectatori (care ar putea fi apoi selecționați la național). Bineînțeles, asta e o utopie. Avem săli goale, de ce să mărim numărul săliilor goale?

Aruncăm și noi o piatră în bălă. Spun că mi-ar place să merg la teatrul lui Vulpescu să văd o piesă de Cezar Ivănescu. Cu încă un spectator în sală: de la direcția teatrelor. Autorul s-ar simți jucat, publicul ar fi mulțumit sau nemulțumit și stimularea dramaturgiei originale ar fi stimularea dramaturgiei originale. Ar avea și critica despre ce să scrie.

Toate astea n-ar costa mare lucru, ar însemna doar puțin inițiativă și câteva bule de aer trimise spre suprafața atmosferei culturale de cei de la fund. De altfel, lucrurile par a se înviora, și poate că e posibil.

Marin SORESCU

SPORT

Presă mondială e plină în aceste zile de elogii la adresa jocului ofensiv, spectaculos, al noii campioane mondiale — echipa Braziliei. Revista „Fotbal”, chiar, nu pierde prilejul să salute cu entuziasm turburător, superioră ofensivă.

Dar chiar în numărul din 24 iunie a.c. al revistei, stîrnește ilaritate interviul luat antrenorului Angelo Niculescu în Mexic de Radu Urziceanu. Lăsînd la o parte faptul că am mai fi avut răbdare să se întoarcă Angelo Niculescu în țară și să nu se cheltuiască atîția bani ca să-și spună aceleași gânduri pe care le știm bine, lăsînd la o parte deci natura ridicolă a acestui interviu cu un antrenor român la Ciudad de Mexico, să analizăm cazul ciudat al unui Angelo Niculescu în atac. În atac nu cu echipa națională, ci în atac personal împotriva criticilor săi. Profitînd de generozitatea generală care lasă nespuse multe adevăruri, Angelo Niculescu se transformă, de peste ocean, din acuzat ipotetic în acuzator impenetrabil, în dîra vechiului proverb „pe cine nu lași să moară, nu te lasă să trăiești”.

Iată câteva perle (o, traducînd viață a scoicii!) ieșite din gura aurită a lui Niculescu Angelo și transmise peste ocean, curîndu-se cu cuvîntul, ca nu cumva să rămînem săraci cu duhul aîri, în țară, unde Radu Urziceanu, C. Topescu și alții au mai trimis tone de elogii la adresa antrenorului care a fost și dîmneașului generos la Guadalajara cu unii croniciari sportivi: „... nu sînt oare exagerate acele pretenții, care vizează maximum și caconcepție și ca obținerea de rezultate?” Iată întrebarea pe care noi nu îndrăznim s-o punem. Iată cacofonia care merita să parcurgă zeci de mii de kilometri, ca să ajungă vie și întreagă la noi!

Dar iată locul în care nu numai gîndirea lui Angelo Niculescu, ci și memoria distinsului om de gol. A. Niculescu se trădează: „Surprinzător și în acești timp îngrîșorător pentru mine a fost faptul că,

Un paradox al vremurilor noastre: Angelo Niculescu în atac!

ajunși în Mexic, la primele antrenamente și jocuri de verificare, de la Torreon și Guadalajara. Și încă, practic, în acele trei săptămîni, am lucrat ca și cum am fi luat totul de la început”.

Duminică 21 iunie a.c., apărînd în ziarul județean Secera și ciocanul, din Pitești, un interviu al fotbalistului Dobrin. Cîdam cu surprindere: „— Curios! Mi se cere însă, să dau răspuns la întrebare și trebuie să spun lucrurile pe nume. ANTRENORUL ANGELO NICULESCU N-AVEA DE UNDE SĂ ȘTIE CÎT DE PREGĂTIT SÎNT DECT DIN SPUSULE ALTORA. DEOARIC ÎMPREUNĂ AM FACUT ABIA VREO 3 ANTRENAMENTE. CÎT AM STAT ÎN MEXIC. Noi, rezervele, am făcut antrenament doar cu Covaci și cu Nicusor. După începerea turneului final, ANTRENORUL ANGELO NICULESCU NICI N-A MAI DAT PE LA NOI”.

Care este adevărul? Cîci tov. Angelo Niculescu fi dă înainte cu aprecieri la adresa comportării jucătorilor la verificări și antrenamente: „... Trezînd la cazurile în speță, precizez că Răducanu și Dobrin au avut o comportare superficială, atît în antrenamente, cît și în jocurile de verificare”.

Dar iată-l mai departe pe Angelo Niculescu, vociferînd monoton din capitala Mexicului: „Dobrin a manifestat comoditate în teren, a făcut pur și simplu, figurație în meciurile de verificare, lucru inadmisibil pentru un jucător aflat în imediata apropiere a unui campionat mondial. Dezinteresul lui total, și nu eu, l-a scos din formație”.

Dobrin spune însă altceva și argumentele lui sînt, în orice caz, mai concrete: „— Neseriozitate? N-am fost ca alți colegi de națională noaptea, la bar, chiar înainte cu câteva zile de meciul cu Anglia, cînd ANGELO NICULESCU PERSONAL LE-A DAT CHEIA DE LA CAMERE CELOR ÎNTRIZIAȚI. DI-

MINEAȚA, DE FATĂ CU TOȚI CEIALȚI JUCĂTORI

Eu nu spun decît atît: din cei care am întîrziat pînă la 5 dimineața, unii au jucat totuși. Cine vrea să afle precis despre cine este vorba, să întrebe chiar pe Angelo Niculescu sau pe cei care au fînt să la ziarul mexican care apărînd cu această informație. Toți ziaristii români au întrebau dacă am fost și eu; li s-a spus, într-adevăr că nu acesta-i motivul, dar că nu sînt pregătît de ajuns și deci nu pot juca. La primul meci de antrenament eram condus cu 1-0. Am intrat pe teren și am dat pasele din care s-au înscris cele două goluri cu care am cîștigat. La sfîrșit, coșii m-au felicitat, pentru felul în care am jucat, iar conducerea tehnică mi-a spus că sînt cel mai slab”.

După atacul lui Angelo Niculescu și după spusule lui Dobrin corelate cu zvonurile care s-au întors, odată cu echipa, din Mexic, se impune după opinia noastră cîntarea obiectivă a adevărului. În orice caz, trebuie să se fiind seama, în această cîntare de jocul unei echipe de talent cum era echipa noastră, obligatînd de un antrenor depășit de calitatea echipei să joace contra spiritului care o deținește: să joace adică apărîndu-se.

Nu ne inspirăm nici o încredere pentru viitor antrenorul care afirmă în revista Fotbal, nici mai mult, nici mai puțin: „... consider că comportarea (!!) echipei în jocurile oficiale a întrecut așteptările mele personale”.

Această frază scîlpăită șoptește cite ceva despre „așteptările personale” ale tovarășului Angelo. Iar mîrturia lui Dobrin spune multe.

E posibil ca „atacul” să-i fie fatal redutabilului om de apărare Angelo Niculescu.

TELEVIZIUNE

Cavalerii dreptății

Teribil individ și Rocambole. Puțini ca el. De două luni ne duce cu vorba și nimeni nu-i zice nici du-te mai încolo. Săptămîna de săptămîna îl tot așteptăm cumînți, doar-doar s-o petrece ceva. Degeaba îl așteptăm noi, degeaba se produce el. Încrederea noastră e deșartă totul rămîne neschimbat. Precum perpetuum mobile, în fiecare sîmbătă plecticosul serial continuă la fel de anemic fără șanse serioase de a se opri.

Apar conți, trăsuri luxoase, fete îndrăgostite, băieți de caracter, moștenitori în suspensie, personaje false (și pozitive și negative, fără discriminări), dueluri s.a. numai deznădămintul nu se arată de fel. Mai moare un om, mai dispore cite-un personaj, dar în zadar, alicerea merge strună, mai departe.

Din interese comerciale, realizatorii acestui film manut au bătut pasul pe loc cit au vrut ei. Că l-au lungit la nesfîrșit li privește, nu pot înțelege, însă, ce considerente au determinat înscrierea pe mai departe a acestei submediocre pelicule în programele noastre TV. Raționile estetice au fost fără îndoială ocolite.

Pînă acum s-au scurs 7 episoade, adică aproape 7 ore (Cît toate Anghelele și Cartaginele la un loc, filme alt de vehement criticate). Cite episoade vor mai urma? Cît puțin să știm ce ne așteaptă.

Atenție! Să avem grijă, cînd s-o termina Rocambole (se va întimpla aceasta oare?) — fuga după un altul identic! Doar am intrat în mină. Și dacă se poate, unul mai lung și mai prost.

N-am nici-o grijă, cu puțină răbdare facem rost.

După o absență destul de îndelungată, emisiunea „Magazin duminical” a reapărut. Un program selecționat cu grijă și pricepere a făcut ca revederea să fie plăcută și distractivă.

De altfel, întregul program de duminică a fost foarte bine ales (unde în plus emisiuni „Electronii”, deosebit de atractivă).

Cu parere de rău revenim asupra transmisiunilor sportive. Săptămîna ce a trecut doi dintre reporterii televizivi în speta (D. Cojocaru, atît de elogiat de noi cu alt prilej și C. Topescu) au avut chef de ceartă, devînd astfel de la obiectul

comentariilor ce le aveau de susținut. Simțeau nevoia unei răfulei cu ziaristi, croniciari, publicații, scriitori. Și s-au răfuit... Sîcav domniului, doar aceeaș etia speta la dispoziție. Nu l-am lăudat și nici criticat niciodată pe Topescu. Nu am avut prilejul. Alții au făcut-o, și chiar cu prea multă larghețe. Îmbătat probabil de aceste aprecieri, unora exagerate, la sfîrșitul ultimei transmisiuni din Mexic, distinsul crainic și-a permis citeva observații incriminante ce au frizat lipsa celui mai elementar bun simț.

Scotînd pesemne, că în această lîmă sud-americană cele patru sau cinci transmisiți efectuate, au fost prea puține, Topescu și-a prelungit numărul cu de la sine putere, profitînd de una dintre cele mai audiate emiși. Înțaiuat, socotîndu-se probabil alfa și omega televiziunii, în intervenția sa extrasportivă învecțiile au curs cu nemiluita. Totul era anapoda, fără nici o rațiune.

În ceea ce îl privește pe D. Cojocaru, recunoaștem, ne-am ocupat și noi cîndva de elevatul crainic sportiv.

La aceasta ne-a împins însă chiar domnia sa, mai bine zis rizibilele sale comentarii.

Ca noi și alții au exclamat: Bravo! Iată și înfrîntul mic. De acum ne putem ocupa în liniște și de alte treburi mai importante. Domnia sa a socotit, însă, că exclamațiile noastre n-au fost suficiente. Prea mult orgoliu. Prea multă avaricie.

Stimule Cojocaru nimeni nu v-a acuzat vreodată că ai confundat jucătorii. Nu. Noi v-am acuzat că dv. deseori (ca să nu spun de fiecare dată) confundați limba română.

E prea puțin, credeți dumneavoastră? Mă rog.

Desigur, nu poți cere unui crainic sportiv să fie întodeauna bun (ar fi vorba de Topescu). Duminică excepția a confirmat regula. De asemenea, nu poți cere unui crainic sportiv să fie întodeauna ridicol.

Iată însă că D. Cojocaru e de altă părere. Domnia sa ne șoptește: BĂ CERETI!

Și asta pentru că domnia sa nu tubeste excepțiile. D. Cojocaru doare tare mult ca întodeauna regula să fie respectată.

Om tare, caracter ferm.

Radu DUMITRU

revista străină

● SATURDAY REVIEW din 6 iunie publică discursul profesorului George Wald — deținătorul premiului Nobel în psihologie și medicină — adresat studenților de la Institutul de Tehnologie din Massachusetts. Este un puternic protest ridicat împotriva războaielor din Vietnam și Cambodgia, și a folosirii de substanțe otrăvitoare, defoliate și herbitice care, pe lângă faptul că infometează populația, au și grave consecințe biologice — malformări ale noilor născuți dezchilibrarea celulei vii.

● L'ESPRESSO — Cartea cea mai citită a anului, în America, este „Portnoy și complexul său” de Philip Roth, autor la a treia carte. În vîrstă de 37 de ani. Recenzentul revistei (8-14 iunie a.c.) analizînd romanul amintește de „limbajul verde” al lui Rabelais, de „lirismul sexual” al lui Henry Miller, de truculența lui Céline, de humorul idios, psihanaliză și de „rușinea rasială împletită cu rușinea sexuală într-un același simbol al conștiinței nenorocite”. Philip Roth — încheie recenzentul — „suflă în trompeta lui scandalosă. În speranța că la a șaptea strigare, cu la Ierihon, zidurile se vor dărîma — de ris”.

● L'EXPRESS — Cartea cea mai citită a anului, în America, este „Portnoy și complexul său” de Philip Roth, autor la a treia carte. În vîrstă de 37 de ani. Recenzentul revistei (8-14 iunie a.c.) analizînd romanul amintește de „limbajul verde” al lui Rabelais, de „lirismul sexual” al lui Henry Miller, de truculența lui Céline, de humorul idios, psihanaliză și de „rușinea rasială împletită cu rușinea sexuală într-un același simbol al conștiinței nenorocite”. Philip Roth — încheie recenzentul — „suflă în trompeta lui scandalosă. În speranța că la a șaptea strigare, cu la Ierihon, zidurile se vor dărîma — de ris”.

● LES NOUVELLES LITTERAIRES (11 iunie a.c.) Academia franceză a acordat recent Marele Premiu de Poezie lui Jean Follain și Marele Premiu de Literatură lui Julien Green. Premiul tradițional al romanului va fi decernat abia în luna noiembrie. Un ceș în valoare de 15 milioane de franci (vechi, desigur) — sumă reprezentînd Marele premiu mondial Cîno del Duca — a fost oferit lui Jean Anouilh — prima consacrare de proporții mai mari a bine-cunoscutului dramaturg francez.

● DIE WILT DER LITERATUR — SĂ CALĂTORIM CU POEZII se numește cartea de călătorii imaginare pe care revista o recomandă publicului. Prin citate din literatura universală, cititorul străbate regiunile ale Germaniei și Europei, văzîndu-le cu ochiul lui Goethe sau Kierkegaard — veritabil Baedeker poetic.

● POLONIA — Revista de propagandă care apare la Varșovia, în limbile germană, engleză, spaniolă, franceză și suedeză, oferă și în numărul de pe luna iunie un cuprins interesant, prezentat într-o aleasă tinută grafică. Două materiale rețin în mod special atenția: Potsdam 1945 de W. T. Kowalski, de la Academia poloneză de științe și fragmentul de proză BĂTĂLIA DE LA GRUNWALD de Tadeusz Borowski, scriitor mort în floarea vieții, un document zguditor al rezistenței poloneze din timpul celui de al doilea război mondial.

SUPLINATOR

a. b. c.

punct și virgulă

V. Demetrius sau orgoliul scriitoricesc

Când vechiul și bunul meu prieten, George Stratulat, amic al poezilor, poet el însuși, mi-a spus că V. Demetrius e bolnav și că ar dori să mă vadă, mi s-a strâns inima.

Îmi telefonase în ajun și făcuse poezii, să trec pe la spitalul Collea, să-i văd pe dragul nostru Demetrius, dar căutam. Îmi aminteam de altă vizită la același spital, cu douăzeci și opt de ani în urmă, tot la un scriitor, bolnav cum de aceeași boală care l-a răpus și pe autorul „Trep-telor rupte”: Ion Gîrleanu.

Am fost să-l văd pe Gîrleanu într-o zi de iunie și i-am dus un braț întreg de crini. El m-a primit surzător că se face bine.

Dacă-mi pare bine că am scăpat — îmi spunea Gîrleanu — sunt mulțumit numai să văd ramura asta de salcîm legându-se sub fereastră!

Totul dragostea de viață, bucuria de a reîncepe, lumina în ochii negri, imensii, în fața palidă, supție, a bietului Emilian. După câteva săptămîni mă aflam la Cămin, în Bucurieni — o carte poștală venită din București îmi anunța moartea scumpului prieten, a navelistului atât de talentat, care mai avea de spus atît... M-am dus, fără voință, să-l văd și pe Demetrius. Era palid și el, sub o albă cea-aurea frunză, cu surisul împăcat al omului ce s-a făcut bine și urmează să părăsească spitalul în câteva zile. După câteva zile am aflat că a murit. La grupa lui, a vorbit atîta de simțu-piu și de frumos, pentru noi toți, Gala Galaction, tovarășii încercuitorilor literare ale lui Demetrius. (Erau patru buni prieteni, mai talentați unul decît altul: V. Demetrius, Gala Galaction, T. Arghezi, A. D. Cocea. Mai tîrziu îl auzisem și pe Radu Baltag — Adrian le Corbueau).

Cel care a făcut mai puțină vîlvă a fost V. Demetrius. Și totuși, n-a fost cel mai lipsit de talent. A început cu un volum de „Versuri” și s-a realizat, deși în „Trep-telor rupte”. Cărți care nu mălă circula ușor. În nenunțarea rîndirii l-am îndemnat să le retipărească, să le impunem generației noi, să curcimerim, pentru autor, premiul național.

Domniță, crească mîtrăguna
Pe drumurile unde noi
Putăm, încoronat cu luna,
Un singur suflet amindol...

Omul care scria acum șaptezeci de ani asemenea suave strofe n-a meritat umbra în care a fost ținut decenii...

Versuri muzicale, cu ecouri prelunge, armonioase și nostalgice versuri, de esență pură, cum n-au lăsat altă mări beneficiari ai nicei literaturii românești.

Tu apăsai cu luna pe capul tău nămbat
Cu umbra ta-nainte ce înnopta pămîntul
Căci tu veneai cu noaptea, cu luna și cu
vîntul.

Dar V. Demetrius, care avea cîștigate încăpățînări, nu și-a republicat poeziile debuturilor. Tipărea lucruri noi — volumul „Cocorii”, în care se aflau hierarhic strofe, inspirate, în fața a ceea ce înțelegem ca vibrație, fără cîndarea ce-l însuflețea primele culceri — volumul „Cocorii”, a apărut cîteva săptămîni înainte de stingerea poetului. Paralel cu poezia sa, V. Demetrius publica, în mizerabile condiții tehnice, romane din viața periferică a Bucureștilor, romane grave, în care nu vibra umorul și vulgaritatea mahalalei, ci preocupările de umanitate ale unui suflet distins, care se apropia de omni și de lucruri cu multă „delicatesă” și delicatitudine.

A fost într-adevăr un poet delicat, un poet așa cum se închipuiau poezii în acea vreme, un izolat, un timid, aproape un ursuz, un om care trăia numai pentru visele interioare. În lumea poeziei lui, fără alte preocupări.

Cînd i-am vorbit, ultima oară, s-a scutit o ediție nouă a vechilor lui poezii, i-am enumerat și titlurile poemelor pe care le admiram eu mai mult... Din convorbirea noastră, Demetrius n-a păstrat propunerea că i-ar fi fost de folos, și numai amagiul admirativ le-a transcris și mi le-a trimis ca amintire... Le-am păstrat pînă la incendii care mi-a mistuit casa în urma bombardamentelor naziste.

Le-am păstrat ca daruri fără pret ale unui sacrificat, unul din oamenii făcuți să rămîni învinși în viață...

Victor EFTIMIU

William Shakespeare sau William Shakeshafte?

Se pare că Shakespeare, adoptase în tinerețe numele de Shakeshafte și el a fost menționat ca actor în casa lui Alexander Houghton of Lea Hall (lină Preston), și de două ori trecut în testamentul lui Houghton, din 1581, sub numele de Shakeshafte. Acesta fusese într-adevăr numele bu-ticului său, înscris într-un document (din 1541-1542), care-l mai purta și pe acela de Shakstaff (1533). În 1581, data întocmirii testamentului, Shakeshafte era în vîrstă de numai 17 ani și primea o anuitate în valoare de două lire. Explicația a-

cestei moșteniri stă în faptul că Alexander Houghton, care nu avea copii legitimi, își împărțea averea celor 30 servitori ai săi, lăsînd sume de bani mai importante unul număr de 11, în rîndul cărora figura și William Shakeshafte.

Nic. POPESCU

Șerban CIONOFF

Vrăneanu

El este desigur ultima intrupare a unui trubadur, campion al floretei, poet ascuns, (preamîndu pe soame inima, interiorul), artist, a cărui forță sparge normele semănîndu-și numai sieși.

Pînzele sale enorme închid în ele de-zordine și ordinea fabuloasă a lumii, spaima și marea înimste de dinaintea de moarte și de început de viață, liniste și tipăt. Sălcimii săi cu presărați peste dealuri și văi, înconjuși de purul joc al albului păstrează încă tainele și parfumurile florale: în satul imaginat de el, lumina și petrecerile.

Închipuiri-vă o blindă călătorie de seară, cînd la țară în acru fantasmă, împodobit cu mireme și gânduri și voci, se aude tocîndu-se vecernia peste coronele dealurilor, mai apoi cum se instăpînesc liniștea sau zgomotul veseliilor, cum curg deasupra satului românesc întîmplările de peste an lăsînd în urmă amintiri care nu se uită: o lozodnă, o nunță, venirea unui strein, sărbătorile vinului, vinătoria, nașterea, moartea — întîmplări care se amănîmă niciodată anele cu celelalte, petrecute sau viitoare.

Peste grădinițele sale s-au înfudat poeme în care se situează sugestia noastră, împrejurarea acestia sporește, credem, în planul eficient, dacă nu al necesității imediate. Deoarece pentru cîți dintre noi — imaginea sîderată sau dureros-pămînteană a „luceafărului” poeziei românești n-a premers sau, mai pe urmă n-a însoțit, n-a fost gemăniă cu lectura de fapt a poemului? Ca într-o altă de rîmă. Sau de cite ori fraza sadoventiană n-a fost legănată, n-a încîntat și împăcat cu desfășurări sporite, inmulțite pentru că se împrumutau, și dacă nu cumva erau cîștite și re-cîștite de compătat și adin-că înțelegere ale tabloului de perete ori de la începutul cărții din care suridea blind scriitorul? Și parca poate cineva să desfacă, să deslege cineva paginile lui Hogas, cu perioade ale frazei bogate și pline de borbote la fel de largi ale pămîntului din portretul cunoscut? Nu păreau desăsurate cumva chiar de acolo?

Expoziția memorabilă de schițe și portrete a lui Eugen Drăgușescu care a prilejuit aceste rîndiri și aceste gânduri ne-a făcut să credem și să pliedăm pentru o istorie a literaturii române în imagini. Un pliant, să spunem, inițial poate cu destinație precisă, pedagogică și care simțim sigurii își va găsi o audiență și cerere largă și n-are de ce strîni spaime editoriale.

Nicolae VELEA

Din suferințele tezelor de doctorat

Am asistat recent la susținerea unei teze de doctorat în istorie, una din acele lucrări cu adevărat originale, care înnoiește tema ce și-a propus să trateze. Autorul făcuse cercetări de arhivă, descoperise documente noi, lucrase cu pasiune și prezentase un punct de vedere pe care, fără îndoială, istoriografia noastră îl va reține. Am ascultat referatul conducătorului științific: referatul era aproape un elocv, cîteva observații doar, mai puține chiar decît al celorlalți referenți. Un singur amănunt îmi scăpase: uitîndu-mă pe coperta tezei am descoperit data: 1968. Decl. lucrarea se încheiase și fusese predată acum doi ani. Deci anul au fost de trebuință pentru ca teza să fie citită și aprobată spre susținere publică? Cel puțin unu va mai dura tipărirea ei...

A existat, cîndva, un regulament absurd al susținerii tezelor de doctorat, prin care cineva de la chimie putea vota negativ și anula doctoratul unui candidat ce susținea o teză de filologie... Nu mai există. Dar nu s-a reglementat, se pare, în nici un fel, sau nu există o prevedere suficient de imperioasă în legătură cu practica tinerii la serar a tezelor de către conducătorii științifici sau de către alți referenți. O teză poate sta cu ani pe biroul celui ce decide data susținerii sale... Uneori din pură întîmplare, din lipsă de timp. Dar care nu și din alte motive? De obținerea titlului de doctor depînd destul de multe. Și depinde, lată, posibilitatea ca cineva să-și vadă publicată o lucrare, fiindcă tendința este de a se acorda titlul numai pe teze lucrate anume în vederea doctoratului și netipărite. Dacă cineva vrea, se poate amina un an sau doi valorificarea unor cercetări de ani de zile. Nu vrem să întîmăm procese de intenție năimănu. Dar am aștia că acel caz de la care am pornit este singular. Semnalăm problema furorilor în drept și o discutăm și o reglementăm.

Dan ZAMFIRESCU

„Cronica filozofică”

Lipsindu-ne — deocamdată — o critică filozofică curentă, este cu sînt mai bine venită ideea revistei Tomis de a acorda

Premiul întii „cu cunună”

Catargul cu două corăbii de Gabriela McInnes, Schițe vesele de Mircea Simboreanu, Mușuroiul de Marius Robescu, Furfurii zburătoare de Dumitru M. Ion, Cîte-o gîz, cîte-o floare de Iordan Chiriac, Toți băieții sînt răi, toți băieții sînt proză și poezie incununate de Zina Pionierului cu premiile: Albatros, Cravata roșie, Cutezătorii, Orizont, Cosinzana și Premiul Special.

Premiile acordate de Consiliul Național al Organizației Pionierilor relevă nu numai cele mai bune creații ale anului dedicat celor mai tineri cititori, dar consolidează o tradiție care trezește emoție și interesul pentru o fermecătoare competiție.

Gica IUTEȘ

Gază a grupului „Echinoc”

O dovadă a faptului că, într-un timp relativ scurt, tinerii literari din jurul biroului și completării. La p. 232 se vorbește despre rezultatele noi la care duce studierea depozitelor de manuscrise slave din Transilvania, dar nu se indică nici un titlu la bibliografie, deși există măcar unu: I. Iufu, Manuscrise slave în bibliotecile din Transilvania și Banat, în „Romanoslavica”, VIII, 1963, p. 451-489. La p. 234 se afirmă în continuare că Gavril de la Neamtu a copiat un Evangheliar cu text slavon și grecesc, deși s-a demonstrat că textul grecesc este adăugat în secolul XVI, după scoaterea manuscrisului din țară (cf. T. Turdeanu, The oldest illuminated moldavian Ms. in „The Slavonic and East European Review”, vol. XXIX, nr. 73, 1951, p. 466-469). La p. 244-245 se vorbește pe larg despre vocabularul latin-slav din sintagma lui Matei Vlăstariș, dar la bibliografie lipsește singurul studiu complet despre acest vocabular, apărut între timp și însoțit de ediția textului, în copie fotografică și transcriere: G. Mihăilă, Sintagma (Pravila) lui Matei Vlăstariș și încercările textografice românești (secolele XV-XVII), în „Studii de slavistică”, I, 1969, p. 8-44. Chiar dacă P. P. Panătescu nu credea în existența tipografiei sibiene, au apărut în ultimii ani o serie de studii în legătură cu ea, care ar fi trebuit menționate la bibliografie, alături de studiul lui P. P. Pană-

uniform, de lungă perioadă. Adică, mai simplu, într-o dezvoltare a întregului conținut poetic al „Echinocului”.

Intr-adevăr, „mostrele” inserate în caiet — evident, corelate la ceea ce știm și din alte surse — depun mărturie în direcția acestor generoase aprecieri. Așadar, menționăm: poemele de inspirație „ontologică”, descinse din lirica lui Lucian Blaga, semnate de Ion Pop, elegiile travasate de sonori patetizante ale lui Nicolae Prilicaru, după cum și vehemnt adolescentinismul discursurilor lirice ale lui Dinu Flămînd. Nu sînt de ignorat nici apăsîndine de baladist — amintind pe Radu Stanca — înveredate de Nicolae Diaconu. În sfîrșit, un sentiment de încredere în posibilitățile lor iscă Adrian Popescu și Aurel Sorohețea.

Încă o dată trebuie spus, deci, că inițiativa Vitejii Românești merită elogiul.

N. CIOBANU

După El Mondial...

Nu știam că oamenii pot fi muștrulții pe care noi îl credeam vecin, dacă nu cu muzica șferelor, măcar cu glasuri mai civilizate. Nu știam că este posibil să polemizeze, orbital, cu toată presa românească, așa cum a făcut angheul crăminier al Televiziunii noastre, în momentul încheierii El Mondialului, lăsîndu-și de-o parte indatoririle de spicher la fața locului și dînd frîu liber resentimentelor sale strict personale. Aproape două milioane (ne întrebăm dacă scrierile lui o fi costat demonstrația aceasta?) dinșul, confundînd planeta cu bufetul T.V. cunoscut, ne-a certat că de ce-i criticăm pe comentatorii programelor noastre sportive. Căra! — că de nu, ne aruncă Teopescu în cupul pocnitorăa lui orbitală!

Credeam, la sfîrșitul întrecerii, că imaginația reporterului în chestiune va găsi o concluzie nobilă pentru marele joc cu balonul rotund și pentru caracterul uman. Ceva, însoțind deșul Beckenbauer, cavalierul nr. 4, fără pată și reproș, brat de eșarfă care îl ținea mîna lipită pe piept și care a jucat, măreț, pînă la sfîrșit...

Ceva, despre bătrînul, frumosul Iașin, numind să în locuștii de vecerie ar Kavazavili, spre a nu-i interrupe nici un moment cariera...

Sau desigur Iuraj, încununat în iarbă, mulșumînd dîmnezeului său de culoare...

Oricum, numai acele Altitudine, Omului, atunci, — se știe — i se urcă la cap.

I. PAPADOPOL

Ilustrațiile de ȘERBAN EPURE

La Guadalajara

Da, puteam face mai mult. Ne trebuia mai mult curaj și mai mult șansă. La început am fost subestimăți și de englezi și de cehoslovaci. Poate știți ce a declarat antrenorul Marko? Iar Bobby Charlton era foarte nervos pe teren, ca și cînd voia să se termine meciul. Numai brazilienii nu ne-au subestimăți. Și cu cred că brazilienii nu ne-au subestimăți pentru că marilor jucători își dau seama mai repede cu ce fel de echipe au de-a face.

Emoții n-am avut cu Anglia dar ne simțeam acclimatizăm suficient. Eu, de pildă, abia puteam respira. Fără să constituie permanentă în piept. Așa că, am jucat pe apărate și pe ce-o leși. Pe parcursul jocului trebuia însă să ieșim la atac. N-am ieșit. Poate am fi fost mai siguri cu Răducanu în poartă. Spun asta, deși nici Adamache n-a fost slab. Să revin la brazilieni. Sînt formidabili. Nici nu înțelegi cum love-minează. Sînt formidabili. Felul cum ne-au păcălit la lovitură liberă o să-ți vină în minte toată viața. Nu știu, nici acum nu-mi dau seama cum dau eu în mine. Brazilienii nu sînt supracumetriți dar sînt superbitaliști. Joacă furibund, lejer, om la om, nu-i ține nimeni. În fotbalul modern toată lumea alegează și, cînd se dă golul, se dă prin murea tuturor. Între jucătorii noștri cea mai bună presă a avut-o Dumitrache. Dacă ar fi forțat puțin, s-ar fi lansat definitiv în fotbalul mondial. Mie mi-a plăcut dintre jucătorii români Dinu. Și mi-a mai plăcut Dembrovski.

De jucat mi-ar place să joc ar Beckenbauer. Dar era foarte cald, era înspîlmîntător de cald și cînd lesea soarele noi ziceam: lesea criminalul. Totuși nu credeam că e atît de frumos să participi la un campionat mondial. A fost cea mai frumoasă lută din viața mea. În Mexic nu mai exista industria ațacii, nimic. Fotbal, fotbal, fotbal! Ce să mai spun? Cel mai bun antrenor pe care l-am avut e Baratti, iar fratele meu Nunweiler III e cel mai înzestrat jucător din familia noastră. Echipa lumii, după aceea, mea, ar arăsa astfel: Banks, Carlos Alberto, Dinu, Moore, Cooper, Beckenbauer, Gerson, Jairsinho (el mai bun jucător al campionatului, Pele, Muller, Rivelino).

Radu NUNWEILLER

ARMAND TAULESCU. — Dv. cu intențiile, noi cu, cu punctuația... Cu speranța că bulele mele intenții vor compensa calitatea celor scrise, rog respectuos redacția să facă punctuația și corecturile cuvenite. În primul rînd, nici un fel de bune intenții nu „compensează” calitatea. În al doilea, punctuația este o chestiune de onoare a autorului. „Dacă mai pot trimite și alte lucrări, vă rog să-mi indicați și anumite idei (teme).” Deci să recapitulăm: noi, cu ideile (temele), „compensarea calității” și punctuația, iar dv. numai cu intențiile. Nu vi se pare prea puțin?

VAZDAUȚEANU VICENTIU. — „V-am scris această poezie

poșta redacției

pentru a corespunda prin poezii cu revista „Luceafărul”. Trebuie cumva să vă răspundem în versuri!

EMYL DOLEA. — „Lăsați-mi păsărele / la geamul inimii să cînte / și sufletul / să zboare după fluturi”. Cu cea mai mare plăcere. Nu știam că este posibil să polemizeze, orbital, cu toată presa românească, așa cum a făcut angheul crăminier al Televiziunii noastre, în momentul încheierii El Mondialului, lăsîndu-și de-o parte indatoririle de spicher la fața locului și dînd frîu liber resentimentelor sale strict personale. Aproape două milioane (ne întrebăm dacă scrierile lui o fi costat demonstrația aceasta?) dinșul, confundînd planeta cu bufetul T.V. cunoscut, ne-a certat că de ce-i criticăm pe comentatorii programelor noastre sportive. Căra! — că de nu, ne aruncă Teopescu în cupul pocnitorăa lui orbitală!

BĂIEȘU GHEORGHE. — Poezie sentimentală, minoră, de album personal, lipsită de interes valoric. „Cum te țineam de mijloc strîns / cu sete în privire / îți sfîrșeam obrazul plîns / de-a-ta fîcîrde”.

A. A. — N-am înțeles prea bine propoziția (rîmă): „Poezia trimisă și dorința de a o publica să nu o luați drept o speculație a mea de a mă afirma”. Poezia se întîmplează „Antigravitațional” și este un strident ghiaveci de vocabule. Mărturisirea din finalul scrierii ne lasă cam neconsolați, nu însă înalte de a ne fi licărit o subțire voră de speranță: „Deocamdată vor rămîne anonim și poate că voi rămîne și în continuare. Totuși, dacă aveți nevoie, vă dau numele inițialele A. A.” Stiam eu, că nu sînteli chiar alit de crud inelct să ne lăsați pradă celei mai adînc ignoranțe.

ARAMIS D'HERBLAY. — Lehlui. — Nu de spaima spăidei v-am cîtit cu oarecare curiozitate, versurile. Fără să constituie o surpriză desăvîrșită, ele mi-au plăcut totuși: „Dulce doamnă, numindu-te cu un alt / nume al somnului tînar voi veni la / rulate tale strani, umbre strălucite cîntec mai aproape / nimeni nu mișcă vise / și ne poartă pe toți acest nimic mișcător / altfel de jocuri / alte ferește cu dragoste și dansază fecioare / sub poarta tăcerii” etc. Poezie mult prea delicată pentru un asemenea pseudonim. Revenții.

GHEORGHE DINCU: Titlul nucleu e și răspunsul meu. „Lăsa-mă să te las”. Încercat în clișee verbale n-ai s-ajungi și-și vezi numele tipărit și „pa la loc de frunte pe aște-se colorate”. Las să-mi cadă un cuvînt dur: n-ai „la-tent de detectiv care urmărește hoții de ca”. Cui nu mai fură în România de nu mai țîn minte. Se fură — boala secolului — mașini. Dacă vrei să scrii ceva ca lumea pe această temă stai la pîndă prin apropierea stațiilor de parcare. O noapte, două, o sută și-n timpul asta să te gîndești la faptul că acum vreo zece-doisprezece ani eu am văzut un țaran care-a vîndut o pereche de cai pe paztru halbe de bere.

JULIU MAGNIFICUL: La trînzăle alea cu pistoale și curteazane împușcate în gîndul stîng își răspund că trași cu gloanțe orbe și că nu nîmeresti nici o muscă.

DUMITRU ANDI: In „Nimic nou sub soare” am găsit vreo două pete de care nu aveam pină acum știre: 1) „Lumea este o adunare de oameni compleși” 2) căsnițiile nebazate pe dragoste sinceră ajung de ruînă și se destramă. În rest, toate problemele cunoscute.

PUIU NIȚULESCU: „Poveste vîntorească” e, așa cum m-așteptam, plină de minucii. Dar mincuni mici, ni-cituna gogonată. Ia-ți pușca la subțioară și pornește-o după iepuri, nevăstuiți, sturzi etc. Fata pădurarului ai s-o-nîl-nești la restaurantul Virful cu Dor. Telefericul circula între orele 9-20. Simbăta, pauză.

FĂNUȘ NEAGU

Istoria literaturii române

ediția Ilie Georgescu a „Lepetisului Cantacuzinesc” (absentă din bibliografia capitolului despre cronicele muntene), sau la antologia citată.

Surprinzător și alte omisiuni care dovedesc modul cu totul întîmplător în care s-au operat de multe ori „revizuirile” și completările. La p. 222 se vorbește despre rezultatele noi la care duce studierea depozitelor de manuscrise slave din Transilvania, dar nu se indică nici un titlu la bibliografie, deși există măcar unu: I. Iufu, Manuscrise slave în bibliotecile din Transilvania și Banat, în „Romanoslavica”, VIII, 1963, p. 451-489. La p. 234 se afirmă în continuare că Gavril de la Neamtu a copiat un Evangheliar cu text slavon și grecesc, deși s-a demonstrat că textul grecesc este adăugat în secolul XVI, după scoaterea manuscrisului din țară (cf. T. Turdeanu, The oldest illuminated moldavian Ms. in „The Slavonic and East European Review”, vol. XXIX, nr. 73, 1951, p. 466-469). La p. 244-245 se vorbește pe larg despre vocabularul latin-slav din sintagma lui Matei Vlăstariș, dar la bibliografie lipsește singurul studiu complet despre acest vocabular, apărut între timp și însoțit de ediția textului, în copie fotografică și transcriere: G. Mihăilă, Sintagma (Pravila) lui Matei Vlăstariș și încercările textografice românești (secolele XV-XVII), în „Studii de slavistică”, I, 1969, p. 8-44. Chiar dacă P. P. Panătescu nu credea în existența tipografiei sibiene, au apărut în ultimii ani o serie de studii în legătură cu ea, care ar fi trebuit menționate la bibliografie, alături de studiul lui P. P. Pană-

tescu însuși din RESEE, nr. 1 din 1968. La p. 286 în nota 1 a fost schimbata informația inițială: „Recent Damian P. Bogdan a descoperit încă 26 de pagini din textul slavon” cu „Recent G. Mihăilă a descoperit încă două fragmente inedite din textul slavon”, iar la bibliografie se citează articolul „Echinoc”, editat de G. Mihăilă, în „Revista de istorie și teorie literară” nr. 3 din p. 487-497, unde s-au publicat aceste fragmente, cu o altă traducere românească. Adevărul este că prof. Damian P. Bogdan a descoperit primul fișle respective încă din 1961 și că informația din 1963 era exactă, deși nu trebuia înlocuită. Ulterior, absolut independent (definitiv) au anunțat unde se aflau fragmentele descoperite) le-a redescoperit G. Mihăilă. Normal ar fi fost ca ambii descoperitori să figureze în nota, iar la bibliografie să se citeze ambele edii. La pag. 270 lipsește studiul lui Ion Radu Mircea. Cel mai vechi manuscris miniat din Tara Românească, Tetraevangheliul popii Nicodim (1404-1405), apărut în „Romanoslavica”, XIII, 1966, p. 203-221. La bibliografia „Povestirilor despre Vlad Tepeș” lipsește de asemenea, trei lucruri importante: I. S. Luria, Povest’ o Drakule, Moscova-Leningrad, 1964, monografie însoțită de edia critică a tuturor variantelor rusești și de fotocopie integrată a unei edii necunoscute a versiunii germane, Leipzig, 1493; Emil Vrabie, Limba povestirilor slave despre Vlad Tepeș, în „Romanoslavica”, XIII, 1966, p. 228-246; Șerban Papacostea,

Cu privire la geneza și răspîndirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Tepeș, în același volum, p. 139-157. La p. 291 se mai menține părerea că diaconul Coresi și-a adus „uneltele” la Brașov și s-a stabilit cu ele acolo, deși L. Demény în articolul A doua oară Coresi tiparist de la Tirgo-vișe la Brașov?, în „Limba și literatura”, 19, 1968, p. 77-90, atrage atenția că această opinie este contrazisă de opinia generală și de realitatea tratatului a tablă a dimensiunilor literelor, care vădese o altă tipografie decît aceea de la Tirgovișe. Din bibliografia de la p. 309 lipsește Liturgierul lui Coresi, text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Marguș, București, 1969, apărut în septembrie 1969; la p. 319 se vorbește de școala lui Panlelimon Ligariș de la Tirgovișe, dar nu se citează la bibliografie studiul monografic despre această școală al lui Victor Papacostea, Originele învățămîntului superior în Tara Românească, în „Studii”, 1961, nr. 5, p. 1139-1164; Nici studiile aceluiași cercetător și nici ale lui Gh. Croș și Ionajna despre „Academia Domnesască” a lui Brăncoveanu nu figurează în bibliografia paragrafului „Școlile”, la p. 335. La p. 336 lipsește de la bibliografie Îndreptarea legii, 1652, București, Editura Academiei, 1962. Ne oprim aici Restul observațiilor privind secolele al XVII-lea și al XVIII-lea vor apărea în numărul viitor. Intenționăm să discutăm opinia generală și interpretările date diferitelor fenomene. Am reținut numai completările și corecturile, după părerea noastră obligatorii într-o ediție a doua ce se prezintă drept „revăzută”.

(Urmare din pag. 1)

nunte vesele: la p. 279, studiul lui Emil Lăzărescu despre Nicodim de la Tismana este în continuare anunțat „sub tipar”, deși a apărut de 5 ani (în „Romanoslavica”, XI, 1965). În legătură cu textele semnate de regretatul P. P. Panătescu, unde intervenția omnitutului a fost exclusă din principiu, se impune însă prevenirea cititorului asupra studiului actual al cercetătorilor. Teoria distinsului istoric în legătură cu „Cronica Buzesților” care s-ar fi întrerupt în mai 1599 se bazează pe un text defectuos al cronicii și pe ignorarea textului Lepetisului Tării Românești editat încă din 1961 de I. I. Georgescu. Acel text, precum și varianta din ms. 2.559 B. A. R.S.R. (editată de semnatul acestui articol anul trecut în antologia Literatura română veche, vol. II) dovedesc că așa-numita „cronica a Buzesților” se continuă, perfect clară și bine informată, pînă în septembrie 1599, ceea ce impune schimbarea părerii că ea n-are legătură cu cronica oficială. De altfel, deși în contradicție cu teoria susținută, apare afirmația — la care subscriem — că „Citeza paralelă a celor două povestiri despre Vitejiile lui Mihai Vodă lasă impresia că autorul celei de-a doua cronici cunoștea cuprîntul celui dintîi și voia să o completeze cu faptele și nume care lipseau dintr-însa. Areste nume sînt ale boierilor lui Mihai” (p. 275-276). Cei ce au revizuit bibliografia puteau, în lipsa unei note, să facă măcar trimiterea de rigoare la

În paradis, nimeni nu scrie

De vorbă cu Constantin Ţoiu

— Am impresia că o deasă și zbuciumată biografie se află îndărătul acestui calm (care pe mine mă scoate de atâtea ori din sărite!) cu numele Constantin Ţoiu. E adevărat?

— Posibil, Adrian Păunescu. Cuvântul asta, însă, deasă, pus lângă biografie, m-a făcut să tresar. E unul din efectele surprinzătoare ale stilului dumitale, voit brutal, dintr-o ascunsă blândețe interioară, care mie îmi place fiindcă degajă multă sinceritate. Am reținut tocmai acele cuvinte anume: **E destul să fii sincer...** N-ai mai adăugat nimic și ai lăsat fraza în suspensie, bizuindu-te pe intuiția mea, iar eu am continuat atunci în gând că, fiind mereu sincer, înertile dispar, se dau în lături, înfricoșate, eliberând drumul, ca apele Mării Roșii înaintea pieptului profetic al lui Moise. Te rog să mă jerti, „biografia deasă” mi-a trezit imaginea unei cutii de conserve. O cutie de conserve îndesată cu evenimente. Sau, cealaltă imagine, a pestelui același urf, numit calcan — pe care, când îl pronunți, văd simultan zidurile pustii ale orașelor — și pe care l-am contemplat la mare, în zorii unei zile, cum zăcea spintecat pe masa unei cherhanale. Pescarul care-l tăia pentru ciorba de dimineață îmi arăta rizind cu cuțitul în mână, cu un gest de tablou flamand stomacul calcanului, plin de stavrizi presați unul într-altul, perfect rînduiți, cu solzii deja atacați de acizii digestiei — era ceva imposibil de rudimentar și de grotesc, o invenție mecanică uluitoare de simplă și de eficace, punga aceea coriace cu prăzile frumos stivuite înăuntrul ei — și mi-am spus atunci, astea sînt niște evenimente, niște evenimente pe care calcanul le-a înghițit și le-a păstrat în el, imperturbabil, — timpul adică, dragă poete Adrian Păunescu, este un Calcan imens, iar noi, cu evenimentele noastre, în interiorul lui, pe sfert, pe jumătate mistuiți, erodați de acizi... „**ai morții sîntem, cu risul în gură** — cum spune Blaga, citez din memorie. Calmul meu așadar te scoate din sărite... Te înșeli, nu sînt deloc calm, e numai o aparență. Calmul este o întindere prefăcută. Și moartea, pomenită adineauri — cel mai calm lucru dintre toate lucrurile calme posibile — e o mare prefăcătorie care ne induce în eroare pe toți. De la un anumit grad în sus al agitației sufletești, creșterea tensiunii existențiale, adăncirea ei, probabil că reușește să însumeze, să anihileze micile conflicte, micile interese, micile vanități, rămînînd, dominant, conflictul major cu tine însuți, inexprimabil prin nici un cuvînt, prin nici o nuanță a vocii, cel mult dacă s-ar putea vedea pe figură... Atunci se zice că ești calm. Dar ce furtună se pregătește! Totuși, mă mir că dumneata, cu care m-am certat de cîteva ori, după fiecare ceartă, ne arătam unul altuia, plăcut surprinși, și unul și altul, obrazul cel mai senin și mai curat.

— Care sînt evenimentele de care, atîngîndu-te, dumneata, prozator contemporan, resimți nevoia de a le da o replică în ceea ce scrii?

— Precis, n-aș putea spune ce eveniment. E vorba mai curînd de o stare de perpetuă alarmă. Oricît de originală am vrea să fim, oricîte replici ne-am imagina, datoria noastră artistică, ultimă și esențială, e să apărăm artul, integritatea spirituală a omului, asumîndu-ne toate responsabilitățile. Fac o distincție netă între scriitorul care înțelege acest lucru și scriitorul care nu înțelege acest lucru și care, neînțelegînd, încetează, de fapt, la un moment dat, fără să știe, de a mai fi propriu-zis ceea ce el continuă să creadă, iluzoriu, că este.

— Perfect. Să vorbim despre rosturile prozei!

— Rosturile prozei, în general, decurg din ce am spus mai înainte.

— Atunci să fiu și mai clar! Care sînt tipurile de proză care „fin” orizontul literaturii contemporane?

— Proza noastră cred că se află la o răspîntie istorică. Două linii se ramifică, amplu, în istoria literaturii noastre moderne, și ele continuă să se manifeste și astăzi în peisajul epicii noastre, deși, la prima vedere, nu sînt ușor de recunoscut. Este vorba — după mine — de linia Creangă și de linia Negruzzi. Nu că am avea de ales între vitalitatea lui Creangă și spiritul ordonator, european, al lui Negruzzi, — aceste artere alimentează în mod organic și paralel corpul literaturii noastre. Să dăm lui Creangă ce-i al lui Creangă și lui Negruzzi ce-i al lui Negruzzi. Totuși, scriitorul român de astăzi, în cadrul societății noi în care trăiește, în cadrul problematicii ei, complexe, care imprimă relațiilor umane o altă dimensiune a cunoașterii, se simte din ce în ce mai mult tentat să intre în universul citadin, înțelegînd prin aceasta nu neapărat o acțiune petrecută la oraș (există cazuri cînd asemenea acțiuni sînt tratate cu mijloace rurale, sau cu un reflex vechi, rural)

ci o abordare, nu pitorească numai, dar și tensionată, lăuntric, prin idee și prin faptul superior de conștiință, modalitatea așa-zisă citadină aplicabilă însă și vieții rurale (cu realități și conflicte tot atât de puternice, dacă nu și mai puternice uneori, decît ale orașului clasic).

Există deci, în linia mari, două tendințe, două extreme: proza de caracter pitoresc și proza intelectualistă. Amîndouă păcătuiesc prin exces: prima — prin vitalitate necontrolată, prin mania anecdoticului, cultivat în sine, din lipsa unei atitudini morale în sens estetic — marile opere fiind imposibile fără o conștiință morală și estetică a lumii; a doua — prin devitalizare dusă pînă la dispariția completă a artei. Acești autori scriu **Afară era toamnă** și nu-i crezi, nu poți să-i crezi, fiindcă nici ei, scriind, nu vedeau sau nu simțeau, sau nu erau conștienți, mă rog, că afară era cu adevărat toamnă. Asta mi se pare cel mai neonest lucru. Să nu crezi nici tu în ceea ce scrii.

— Cînd ai debutat? Te rog să creionezi pentru cititori peisajul literar al debutului dumitale?

— Am debutat în clasa a opta de liceu cu un eseu despre Racine. Monsieur Landry, profesorul de franceză, ne-a dat la o teză subiectul: Alegeți între Corneille și Racine și motivați de ce vă place unul sau altul. Toată clasa a scris despre Landry lui Corneille. A fi crou, ca Rodrigue, e cel mai ușor, cel mai frumos și mai simplu, în viață. Fedra, cu pasiunea incestuoasă pentru fiul ei vitreg Hippolyte, mă fascina. E posibil să fi ales, anume, subiectul acesta scandalos, ca să fiu mai interesant, adolescenții, știi, fac pe nebulii... Tot în perioada aceea, împrumutasem de la biblioteca școlii „Critica rațiunii pure” și directorul bibliotecii, profesorul de istorie, mi-a cerut să-i aduc „un scurt rezumat”, cu ideile principale, ca să vezi cîte forme poate să ia inchiiziția! Lucrarea mea despre Racine, tipărită mai tîrziu în revista liceului, a fost citită, cu glas tare, în cancelarie, de profesorul de franceză, în fața celorlalți profesori, iar pedagogul de serviciu, care asistase și el la lectură, mi-a spus pe culoar, după aceea, că Landry ar fi spus „băiatul ăsta are ceva în cap, cred că va deveni scriitor” — ceea ce mi-a făcut o mare, mare plăcere și mi-a dat o emoție de neuitat. Nici prima poezie, tipărită în **Vremea**, de George Ivașcu, în timpul războiului, cînd eram student, nu m-a emoționat atît, ca vorbele domnului Landry, un franțuz sec, precis, riguros, cu părul alb, tuns scurt, cu ochelari scilpitori și care spunea mereu **pardon? pardon?**... A urmat o perioadă de bobotism tipic adolescentin. Cu Gelu Gologan, azi inginer la Brașov, unde am făcut școala, aruncam sulfă în curtea liceului „Mesota”, încercînd s-o împlîntăm, de la distanță, sus de tot, în ramura groasă a unui pin unde o trimisese un elev din generațiile mai vechi, îi știam numele, l-am uitat, era o legendă a școlii, că aruncarea aceea nu mai fusese egalată de nimeni. Curtea avea un grila negru de fier, și dimineața, în recreație, pe lângă grățiile lui treceau încet călugăritele germane de la Consistoriul catolic apropiat, cu coleretele lor țepene și albe ca sturzii de baltă. Unele se opreau, în spirit sportiv, să vadă întrecerea — era Fellini, Fellini curat. Gologan, cu sulfă în mîna, mă sfida, corneian: „Rodrigue, as-tu tu coeur?” Îi răspundeam pe loc, racinian, ultragiagiat ca Hippolyte

de declarația de iubire a Fedrei: „Theremene, fuyons. Ma surprise est extrême. / Je ne puis sans horreur me regarder moi-même!”.

— S-ar putea să greșesc, considerînd că dumneata, ca individ, ești în stare să vorbești — în conștiință de cauză — despre valoarea remușcării.

— Îți întorc întrebarea. Cui, și chiar dumitale, nu i se întîmplă să aibă remușcări — în conștiință de cauză? Dacă nu îți se întîmplă, e rău, cred că e rău. Nu greșești însă. Întrebarea aceasta foarte grea, este esențială, în artă — de altfel ai și spus „**valoarea remușcării**”. Starea de remușcare este o recunoaștere implicită a existenței binelui în noi, sau cel puțin a ideii de bine, nevoia de autodepășire — remușcarea are o dialectică a ei puternică. Cît timp avem remușcări, pentru ceea ce am făcut sau pentru ceea ce n-am făcut și am irosit în zadar, înseamnă că o mintuire este posibilă, semnătura absolută, prin care, contururile realității, atît de labile, de cutremurate de pasiuni, se văd, în sfîrșit, clar. Pentru ca aceste contururi ale realității să ajungă la limpezimea lor artistică — e necesar, mai întîi, ca ele să fi suferit un cutremur, indiferent de ce natură. În paradis, nimeni nu scrie. Scriitorul, profesional vorbind, se simte bine în infern — cîmpul de observație cel mai bogat — în infernul său personal, — provizoriu —, unde sudoarea marilor cazne se face cernelă. Alții plîng. Se cîmbrează prin plîns. Topesc remușcarea în plînsul fiziologic sau în mărturisiri de circumstanță. Scriitorul nu caută să lepede, ori, cînd, din el, această fabuloasă fărîmă de uraniu, ruptă din stele, care e remușcarea, cu potențialul ei fantastic de energie spirituală. Totul e în ce o convertești. Mulțumit?

— Ce înseamnă volumul de nuvele „Dumnică mușilor” în biografia dumitale?

— În biografia mea, **Dumnică mușilor** înseamnă recăpătarea, sau începutul unei recăpătări, cît de cît de sincere și de normale, a unui grai natural, omenesc, altfel decît prin semne. Ce obsesie a mai fost și pe capul meu, obsesia asta a mușilor! Am răfosit recent un carnet vechi de note. Pe o filă îngălbenită, am citit: „Miercuri, 5 sept. 1958: Văzut trei muși pe strada discutînd cu aprindere prin semne. Cînd îmi întîlnesc privirea, se opresc, tustrei, speriați, ca și cum **aș fi înțeles**”.

— Din ce generație faci parte dumneata?

— Fac parte din generația care avea douăzeci de ani la 23 august 1944. Am trecut, în floarea vîrstei, prin toate. Ni s-a cerut tot timpul să înțelegem cîte ceva, și am înțeles, fără să fi fost în vreun fel înțeleși. Generația care a citit **Procesul și Condiția umană** în 1945 chiar în anul încheierii războiului, și care a înțeles drama premonitoare a domnului K și marea personalității Kio, eroul lui Malraux.

— Din ce generație face parte proza dumitale?

— Din generația de mai sus, bineînțeles. Romanul autentic, de conștiință, îl va da tocmai această generație, și nu alta. Nici nu se poate altfel. Scriitorii tineri de azi erau copii pe atunci, iar vîrstnicii de azi nu mai erau tineri. Organismul lor n-a cunoscut — moral

și fizic — tensiunea evenimentelor, așa cum a cunoscut-o generația noastră pe pielea ei de atunci, înăruș și nervoasă, crezînd în idealuri.

— Îmi vei permite, tovarășe Ţoiu, să-ți reamintesc interviurile pe care le publicai, acum cîteva ani, în Gazeta literară. Considerîndu-te deci un precursor, te rog să mărturisești intuițiile dumitale greșite în alegerea interlocutorilor, precum și absențele pe care le regretai!

— Nu-mi mai aminti de acele „contra-puncturi”. De fapt, erau un pretext pentru un dialog cu propriile mele idei. Le și făceam cam prost. Eu n-aș îndrăzni să pun întrebările pe care le pui uneori dumneata. E o lipsă, nu o calitate. Cred că ai putea scoate un volum de mărturii foarte interesante pentru istoria literaturii noastre.

Nu cred că am avut vreo intuiție greșită. Unui diletant, în materia aceasta de interviu, i se iartă. Dacă am omis pe cineva? Practic, cred că aproape pe toți.

— Ce greutate are proza românească de astăzi?

— Proza românească e încă departe de a avea greutatea de care este capabilă. Criteriul nostru este încă relativ — cum ar fi în industrie, cînd ne raportăm la anul 1938. E un criteriu minim, de oameni care vor să se auto-mulțumească, să creadă într-o creștere spectaculoasă. Societatea noastră de azi e o mult mai dinamică și mai complexă, decît cea din 1938, sau decît cea din 1954 (anul față de a cărui producție literară, prozatorii zilelor noastre se cred superiori — dar trebuie să se comparem la nesfîrșit cu o fază complet depășită de istorie?). Punctul de referință al prozei trebuie să fie punctul de vedere absolut, al maximumului randament literar — conștiință acută, plus meșteșug, plus o vastă cultură. Am să-ți spun un lucru care o să te șocheze...

— Ce?

— Proza noastră va atinge apogeul, după ce societatea noastră va fi în mod organic și perfect industrializată. Relațiile umane moderne, ca psihologie, etică etc., cu întregul lor alai de lumini și de umbre, de splendori și decăderi (dialectice) — sînt efectul intensificării procesului general de cunoaștere, și acest proces îl asigură elanul industriei. E aici un punct din programul de viitor al partidului nostru, încă neexploatat de esești, în ce privește răsfrîngerea lui profundă în cultură.

— Dostoievski și Tolstoi au scris într-o societate care nu era perfect industrializată.

— Da, dar ei au avut, pe lângă geniu (geniile sar peste orice condiții) — au avut întînderea credinței și o conștiință mesianică. Mai spun încă ceva care, iarăși, te poate șoca.

— Spune...

— Noi vom avea o foarte mare, o foarte gravă literatură cînd nu-l vom mai înțelege pe Caragiale și cînd lumea lui ni se va părea complet străină.

— Inevitabila problemă a realismului...

— Real e totul. Numai să fie scris bine. Și numerele matematice sînt reale. Realist e

și Țepeneag, numai că fi e rușine să recunoască, și are dreptate, din cauza abuzului ce s-a făcut cu acest termen — cînd realismul se confundă cu dogma: „cred, fiindcă este absurd” — „credo quia absurdum est!”.

— Pe cînd poezia?

— Poezia noastră, în schimb, e de mare valoare. Avem poezi de anvergură. Păreră mea însă e că o cultură profundă nu se poate dispensa de spiritul critic. Or spiritul critic îl asigură proza, Regina tuturor bălărilor, dar să trecem mai departe.

— În articolele publicate după călătoriile noastre în zonele calamitate, ca și în discuțiile spontane la fata locului, începuseși, în minte, o dezbateră a problemelor generației tinere. Nu vrei să continui aici acele genuri?

— Spuneam, în esență... ce spuneam?... Că tineretul nostru de azi are o calitate decisivă, în sens pozitiv, pentru viitorul societății noastre: nu mai înghite frazeologia, pseudo-cunoașterea, impostura. E un tineret foarte studios, foarte atent și neiertător. Proza unora dintre ei (dar numai a unora) prevestește intrarea într-o altă structură a literaturii noastre, în care scriitorii consacrați și în viață, fac de pe acum figură de clasici. În douăzeci de ani de aici înainte peisajul literaturii române va fi complet schimbat... și cîți Mumuleni nu se vor fi pierdut în uitare?

— Care este, după părerea dumitale, rolul și nivelul criticii noastre literare?

— Rolul ei e să ajute, efectiv, producția literară, arătîndu-i, deschis, ceea ce ea, în focul creației, încă nu vede. Critica e o parte constitutivă, o parte componentă și lucidă a scrisului fiecăruia. Ea trebuie să fie o acvilă trează pe umărul scriitorului. Loviturile ei de plisc, peste greșeli, ar fi o participare directă, în operă — sînt scriitorii care au devenit mari prin intervenția substanțială a criticii.

— Hănuiești, probabil, că-ți voi cere să-mi spui numele scriitorilor preferați.

— Gogol și Dostoievski.

— La ce lucrezi?

— La un roman. Propriu-zis, nu lucrez încă, sînt lucrat. Știu cine este eroul și eroul îmi șoptește: fă altceva, orice altceva, prefă-te că nu mă vezi, pentru că atunci cînd mă vei privi drept în față, va trebui să ai toată forța de a nu da înapoi.

— Nu te-a interesat niciodată să scrii teatrul?

— Sincer, nu. Deocamdată.

— Nu întîmplător te întreb tocmai pe dumneata: ce este bunul simț?

— De ce „nu întîmplător”? Că am sau că nu am? Îți voi răspunde cu Descartes, fraza care deschide **Discursul asupra metodei**: „Bunul simț, este lucrul din lume cel mai bine împărțit”. Adică starea naturală a omului este să posede această calitate elementară. Cînd n-o ai, ești ori prost, ori îngîmfat, ori nebun, ori genial.

— Dar este bunul simț inclus în structura unei opere de artă?

— Am spus: ori genial. Opera de artă poate să atace bunul simț. Bunul simț însă asimilează, plîm la urmă, opera de artă, cu humor, cînd ea forțează bariere, prejudecăți, plîm la alt atac, tot alt de convingător și de ingenios. În fond, e vorba de relația eternă literatură-maioră — public.

— Ce pret are demnitatea, între devizele labile ale pieții literare?

— Demnitatea este singura noastră avere. Fluctuațiile „pieții literare”? Crezi că merită osteneala să le mai luăm în considerare?

— Să ne închipuim că de noi ar depinde soarta miturilor românești? Pe care dintre ele — primul — l-ai întocmi altfel?

— Întrebarea e falsă. Un mit nu poate fi schimbat nici măcar prin absurd. Mitul e ceva mai trecut decît însuși trecutul. Știu însă că te preocupă, și îți răspund, cu senzația că fac o impație. Dacă ar fi și ar fi după noi, l-am pune ciobanului resemnat al Mioriței, un paloș în mîna, să se apere, să moară luptînd. Să facem din Miorița noastră fundamentală o baladă a curajului. Resemnarea n-a adus numai ponoase, oricît de sublimă ar fi starea ei metafizică. Nu trebuie însă să schimbăm noi miturile, ca să dobîndim o altă însușire morală — asta ține de magie, de psihologia neputinciosului, care se revanșează prin himere Schimbarea, în ființa poporului nostru, a făcut-o istoria. Nu vom mai muri niciodată, slabi, resemnați, privind nunta stelelor.

Adrian PĂUNESCU

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu

Redactori șefi adjuncți:

Cezar Baltag, Fănuș Neagu,

Adrian Păunescu

Secretar general de redacție:

Constantin Ţoiu

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15

Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTEELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEI”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginator: Nicolae Ion.